

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Negativní jevy ve věznicích a možnosti jejich prevence

Bakalářská práce

Studijní program: B7508 – Sociální práce
Studijní obor: 7502R024 – Sociální práce a penitenciární péče
Autor práce: **Josef Hozda**
Vedoucí práce: PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Josef Hozda**
Osobní číslo: **P13000077**
Studijní program: **B7508 Sociální práce**
Studijní obor: **Sociální práce a penitenciární péče**
Název tématu: **Negativní jevy ve věznicích a možnosti jejich prevence**
Zadávací katedra: **Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl: Určit příčiny vzniku negativních jevů ve věznicích a možná preventivní opatření předcházení jejich vzniku.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava výzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěru.

Metoda: Polostandardizované interview expertní.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ČÍRTKOVÁ, L., 2014. Viktimologie pro forenzní praxi. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0582-1.

FOUCAULT, M., 2000. Dohlížet a trestat. Kniha o zrodu vězení. Praha: Dauphin. 2000. ISBN 80-86019-96-9.

HRČKA, M., 2001. Sociální deviace. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-85850-68-0.

SOCHŮREK, J., 2007. Kapitoly z penologie I. díl. Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-203-6.

ZIMBARDO, P., 2005. Moc a zlo: sociálně psychologický pohled na svět. Břeclav: Moraviapress. ISBN 80-86181-80-4.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **23. dubna 2015**

Termín odevzdání bakalářské práce: **29. dubna 2016**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

PaedDr. ICLic. Michal Podzimek, Th.D, Ph.D.
vedoucí katedry

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum: 29.4. 2016

Podpis:

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych rád poděkoval PhDr. Janu Sochůrkovi Ph.D. za jeho trpělivost, připomínky, rady a odborné vedení bakalářské práce. Dále děkuji všem respondentům, kteří si udělali čas a zúčastnili se výzkumu, bez kterého by tato práce nebyla možná.

Název bakalářské práce: Negativní jevy ve věznicích a možnosti jejich prevence

Jméno a příjmení autora: Josef Hozda

Akademický rok odevzdání diplomové práce: 2015/2016

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Jan Sochůrek. PhD.

Anotace:

Bakalářská práce se zabývá problematikou negativních jevů ve věznicích a možností prevence vůči nim. Cílem práce je určit příčiny vzniku negativních jevů a možné preventivní opatření předcházení jejich vzniku. Práce se skládá ze dvou částí, teoretické a empirické. V teoretické části, za pomoci odborné literatury určíme negativní jevy ve věznicích. Část praktická se opírá o výzkum v oblasti vězeňského prostředí, za pomoci interview s vězeňskými zaměstnanci.

Klíčová slova: vězeň, vězeňství, prizonizace, negativní jevy, přežití ve věznicích

Title of Bachelor Thesis: Negative Phenomens in Prisons and their Prevention Options

First and last name of the author: Josef Hozda

Academic year of thesis submission: 2015/2016

Supervisor of the diploma thesis: PhDr. Jan Sochůrek. PhD.

Synopsis:

This thesis deals with the issue of negative phenomena in prisons and preventive actions against them. The aim of Bachelor thesis is identification the causes of negative phenomena and possible preventive measure for prevention. This work consists of two parts, theoretical and empirical. We determine the negative phenomena in prisons with the help of professional literature in the theoretical part. The practical part is based on research in the prison where the prisons staff was interviewed.

Keywords: Prisoner, Prison, Prisonizacion, Negative Phenomens, Survive in Prison

„Ukažte mi vaše vězení a já vám řeknu, jaká je vaše společnost.“

Winston Churchill

Obsah

Úvod	10
1. Teoretická část.....	12
1.1 Historie trestu	13
1.2 Filozofie trestu	14
1.3 Vězeňství u nás.....	15
1.3.1 Dělení věznic.....	15
1.3.2 Organizační struktura vězeňské služby.....	16
1.3.3 Odsouzený	16
1.4 Pozitivní jevy ve vězení	17
1.5 Negativní jevy ve vězení	18
1.6 Prizonizace	19
1.6.1 Institucionalizace	19
1.6.2 Ideologizace	21
1.7 Druhý život.....	22
1.7.1 Významné formy druhého života.....	22
1.8 Formy agrese v penitenciárním prostředí.....	24
1.8.1 Agrese vůči zaměstnancům	24
1.8.2 Agrese mezi vězni navzájem.....	25
1.8.3 Agrese zaměstnance k vězni.....	25
1.8.4 Šikana.....	26
1.9 Argot.....	28
1.10 Drogová problematika	29
1.11 Sebepoškozování	32
1.11.1 Odmítání stravy	33
1.12 Náhradní sexuální uspokojování	34
2. Empirická část.....	35
2.1 Zaměření a cíle výzkumu	36
2.2 Smysl výzkumu	36

2.3 Metodika sběru výzkumných dat	36
2.4 Výzkum	38
2.5 Výzkumná zjištění	58
2.6 Celkové shrnutí výzkumu	60
Závěr	62
Seznam použité literatury.....	64
Seznam příloh	65

Úvod

Předmětem této práce jsou negativní jevy, se kterými se můžeme setkat ve věznicích a možnosti prevence jejich vzniku a působení. Autor byl důkladně seznámen s vězeňským prostředím v průběhu studia, při němž měl možnost setkat s vězňnými a vězeňským personálem, přičemž se získaná zkušenost stala inspirací pro vznik této práce.

Problematika spojená s vězeňstvím je téma, které se za poslední dvě desetiletí čím dál tím více hlásí o pozornost jak u odborné, tak i politické a civilní sféry. Tomuto volání však mnohdy není dostatečně věnována pozornost. Přitom si však musíme uvědomit, že i osoby, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody, nebo byli ve výkonu trestu odnětí svobody, jsou součástí naší společnosti a podílejí se na jejím spoluvytváření.

Uvěznění má v člověku vyvolat otázky a zamyšlení nad svým dosavadním životem. Na tom, zda by neměl něco změnit, napravit, urovnat, zda je skutečně spokojený s tím, jak vede svůj život. Tato utopická idea je podřívána v samotném srdci svého působení, ve věznici. Zde, pod tlakem vězeňských pravidel, spoluvězňů, personálu, bývá odsouzený nucen trávit svůj čas a je tak těmito vlivy modelován do doby, než je propuštěn zpět na svobodu.

Na bývalé vězně je mnohdy nahlíženo s předsudky, negativním způsobem. Tito lidé jsou často diskriminováni a morálně odsuzováni především na trhu práce, což ovlivňuje jejich osobní a společenský život. Doba strávená ve výkonu trestu, navíc mnohdy zpřetrhá rodinné a přátelské vazby, přičemž se propuštěný vězeň vrací na svobodu bez vyhlídky na budoucnost. Označení devianta si dotyční ponosou již po celý život. Stačí pak jedno „škokbrtnutí“ a bývalý trestanec je zpět na své bývalé kriminální dráze, která vede zpět do vězení, které se pro něj může stát domovem, pokud nemá důvod zůstat na svobodě. Je třeba si uvědomit, že chybu ve svém životě můžeme vlivem nešťastných okolností, či špatného rozhodnutí, učinit všichni a každý z nás je tak potencionálním vězněm.

Cílem této práce je popsat nejčastěji se vyskytující negativní jevy ve věznicích a k nim zjistit možnosti prevence tak, jak je vnímají vězeňští odborníci.

Teoretická část práce se nejprve okrajově zabývá historickými a filozofickými pohledy, jež ovlivnily současné pojetí trestu. Dále je zde uvedeno základní rozlišení věznic a vězeňského personálu. Následující kapitolou se podíváme na pozitivní jevy ve vězeňství a přesuneme se k již očekávaným negativním jevům. Konkrétně k prizonizaci a jejím částem jenž jsou institucionalizace a ideologizace, také se zaměříme na téma takzvaného „Druhého života“. Dalšími tématy, jež nás čekají, jsou formy agrese v penitenciárním prostředí, vězeňský argot, problematika drog a sebepoškozování, v neposlední řadě pak problémy náhradního sexuálního uspokojování.

Obsahem Empirické části je kvalitativní výzkum, který je zaměřen na názory vězeňských pracovníků, kteří se v penitenciárním prostředí pohybují a mají tak s působením negativních jevů své zkušenosti. Názory jsou v práci detailně a pečlivě zaznamenány. Získané informace v závěru shrnuty a zhodnoceny.

1. Teoretická část

1.1 Historie trestu

Z historického hlediska trest vždy provázel lidstvo již od prvních společenských uspořádání, kdy bylo třeba potrestat viníky porušující základní normy.

Cesare Beccaria (1764, s. 8–10) ve svém díle *O zločinech a trestech*, zmiňuje, že lidé se od prvobytně pospolných společenských uspořádání vzdávali části svých svobod, ve prospěch zákonů vládnoucích kast, aby si mohli v pocitu bezpečí užít jejich zbytek.

Dle Sochůrka (2007b, s. 14–15) se trest a trestní právo začalo vyvíjet z práva na pomstu, které si nárokovali příbuzní a přátelé oběti. Tento trest byl aktem odplaty, mající formu oko za oko, zub za zub. Později, díky vzniku civilizací a přenesení vládnoucí moci do rukou panovníka, se právě panovník a vládnoucí moc stává tím, kdo rozhoduje o míře trestu a jeho provedení.

Středověké právo bylo velmi ovlivněno vládnoucí náboženskou ideologií. V křesťanské Evropě bylo porušení božích přikázání považováno za nejtěžší provinění. Doznání viníka bylo často podrobena právu útrpnému, které spočívalo v dlouhém nelidském mučení, během kterého se trestaný buď k činu přiznal, jiná možnost byla, že musel utrpení vydržet až do konce. Smrt vyslychaného vůbec nebyla výjimkou.

Mezi nejvýznamnější filozofické kapacity 20. století, zabývající se touto problematikou, patří Michel Foucault. Ve svém díle *Dohlížet a trestat* uvádí přelom 18. až 19. století za revoluční období v pohledu na smysl trestu a na trestní právo. Za nejvýznamnější prvek zmiňuje zánik mučení. Do této doby byl trest pomstou za spáchané činy a sloužil jako odstrašující příklad pro pachatele nedovolené, či zakázané činnosti. Mezi takovéto odstrašující příklady patřilo i veřejné mučení a popravy. Tento způsob demonstroval moc panovníka a vládnoucích orgánů, dále pak uspokojoval dav toužící po pomstě.

Zánikem těchto metod se otevřela nová perspektiva v pohledu na trest, jako snahu o korekci odsouzeného. Trest samotný přestává být divadelním představením, místo toho vystupuje do popředí akt soudního řízení.

Konec této etapy dává vznik novým reformám práva a soudnictví. Pro účel této práce je však důležité, že zde dochází ke vzniku či rozšíření sociologických, pedagogických a penitenciářích věd, které mají za úkol zajistit co možná nejvyšší pravděpodobnost účinnosti korekce odsouzených. (Foucault, 2000, s. 119–123)

1.2 Filozofie trestu

Pokud se rozhlédneme kolem sebe, spatříme ve světě nebo svém okolí spousty politických, náboženských nebo jinak kulturně smýšlejících skupin, či jednotlivců, kteří mají na úděl a smysl trestu různé názory. Celá naše společnost je tvořena těmito odlišnými myšlenkami, volajícími po různých druzích trestu v rozdílných pohledech na otázku, co správné je a co není.

Tímto se zabývali ti nejmoudřejší myslitelé celými lidskými dějinami, nesoucími potřebu spravedlivého vypořádání se s pachatelem nedovolené, či zakázané činnosti. Historické změny, rozpady říší, revoltní puče i lidský vývoj a pokrok dovedl pohled na tuto problematiku do stavu, jakým na něj lze nahlížet nyní.

Beccaria (1893, s. 62–63) již ve své době uváděl, že poměr mezi trestem a zločinem by měl být nastaven zdravým rozumem a neovlivněn trendy a voláním davů, toužícího po pomstě. Stejně tak by trest měl být vyměřen každému stejně, nehledě na jeho bohatství, pověst, politický vliv.

Michel Foucault (2000, s. 159–163) zastával názor, že trest by měl polevit ve své krutosti, nikoli však zkrácením délky, či přísnosti trestu, ale jeho lepším a kvalitnějším provedením, ve smyslu korekce trestaného, který by měl být převychován a napravován pomocí veškerých sociologických, pedagogických a penitenciárních věd. Zdůrazňoval přitom absolutní nezbytnost dbání zásad humanismu s ohledem na osobu trestaného a to i v případech, kdy je třeba soudit pachatele nejzávažnějších trestných činů. Trest a jeho principy by měly být stvrzeny společenskou smlouvou, zákonem, kterým se bez ohledu na své osobní pocity bude soudní orgán řídit, přičemž již zmíněná humánnost musí zůstat na prvním místě. Autor však zdůrazňuje, že přílišná umírněnost trestu, popřípadě jeho absence, degraduje důvod trestání a podněcuje zločince k pokračování v jejich kriminální kariéře.

Trest by měl být natolik přísný, aby výnosnost z nežádoucího činu převyšoval a demotivoval tak motivaci k páchání trestné činnosti. S tímto se kromě Foucaulta ztotožňují i dnešní autoři (Sochůrek, Černíková).

1.3 Vězeňství u nás

1.3.1 Dělení věznic

V trestním zákoně¹ (§56) jsou věznice děleny do základních čtyř typů:

1. **S dohledem** – Je určena pro pachatele přečinů z nedbalosti, kteří dosud nebyli ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin.
2. **S dozorem** – Zde jsou umístěni ti, kterým byl uložen trest za přečin spáchaný z nedbalosti a již byli ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin. Dále pak ti, jenž jim byl uložen trest za úmyslný trestný čin ve výměře nepřevyšující tři roky a dosud nebyli ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin.
3. **S ostrahou** – Pro pachatele, kterému byl trest uložen za úmyslný trestný čin a nejsou zároveň splněny podmínky pro umístění do věznice s dozorem nebo se zvýšenou ostrahou, a pachatele, který byl odsouzen pro přečin spáchaný z nedbalosti a nebyl zařazen do výkonu trestu odnětí svobody do věznice s dohledem nebo s dozorem.
4. **Se zvýšenou ostrahou** – Zde jsou umístováni pachatelé nejzávažnějších činů, mezi něž patří trestné činy spáchané pro prospěch organizované skupiny, sérioví vrazi a ti, jenž se pokusili o útěk. Patří sem i pachatelé, kterým byl udělen výjimečný, doživotní trest odnětí svobody. (Zákony pro lidi, 2016)

---

¹ Předpis č. 40/2009 Sb. - Zákon trestní zákoník

1.3.2 Organizační struktura vězeňské služby

Dle Sochúrka (2007b, s. 20) se česká vězeňská služba dělí do těchto organizačních skupin:

1. **Vězeňská stráž** – Její náplní práce je převádění, střežení a eskortování osob ve výkonu vazby a VTOS. Dále pak střeží věznice, vazební věznice a věznice pro místní výkon trestu, při této příležitosti na uvedených místech zajišťuje dodržování pořádku a kázně.
2. **Justiční stráž** – Zajišťuje bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství a dalších budov v jurisdikci ministerstva spravedlnosti ČR.
3. **Správní služba** – Tato služba zajišťuje veškerou organizační, právní, ekonomickou, výchovnou, pedagogickou, psychologickou a další odbornou činnost. Mezi členy této organizační jednoty se na rozdíl od předešlých dvou řadí i civilní pracovníci, kteří nejsou ve služebním poměru. Především se jedná o právníky, ekonomy, psychology, speciální pedagogy, duchovní, vychovatele a sociální pracovníky.

1.3.3 Odsouzený

Zacházení s odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody by mělo být přední prioritou současné vězeňské práce a zároveň i ukazatelem úspěšnosti penitenciárních strategií na převýchovu.

Penologické teorie preferují individuální práci s odsouzeným, hlubší poznání jeho osobnosti, principy humánního zacházení s vězni, právní rovnost nehledě na politické, náboženské, rasové, etnické, kulturní a sociální rozdíly.

Evropská vězeňská pravidla (EVP) vidí principy zacházení s vězni v plánovité a dlouhodobé práci s odsouzeným, přičemž úspěšnost práce vězeňských pracovníků s vězni se opět stává ukazatelem úspěchu.

Autoři zmiňují potřebu neustálého rozvoje penologických teorií a metodických koncepcí, především pak je prohlubovat o neustále nové poznatky a zkušenosti. (Černíková, Sedláček 2002, s. 58)

1.4 Pozitivní jevy ve vězení

Abychom se mohli zabírat negativními jevy, je třeba zmínit, že vedle nich se objevují i jevy pozitivní. Právě tyto jevy jsou ze společenského pohledu velmi žádané, neboť nabízejí možnost, že pod jejich vlivem dojde k nápravě či touze po nápravě a prožití spořádaného života i z pohledu trestaného. Bylo by totiž naivní předpokládat, že pouhou izolací zločince od rodiny, přátel, veřejnosti a kriminální kariéry, dojde v jeho myšlení a chování k zásadnímu zlomu, který by měl za následek společensky žádanou změnu. Proto má institut vězeňství možnost uplatnit výchovné a vzdělávací metody, které mohou dosáhnout pozitivních výsledků ve snaze o resocializaci zločince. Samotné věznic se snaží v rámci výchovných programů zapojit vězně do pracovních činností, spojených s údržbou věznice. Zaměstnáním vězně se podporují pracovní návyky, jelikož mnoho vězněných nikdy nepracovalo, učí se hodnotě odměny za práci. Pro věznic je to výhodné, jelikož se tím snižují náklady na provoz věznice a není zde třeba tolik neuniformovaného personálu.

Černíková se Sedláčkem důrazně zmiňují potřebu vzdělávání ve věznicích, jenž je u nás dnes běžně dostupná. Právě vzdělávání, především u mladých vězňů, dává šanci se uplatnit po propuštění z VTOS a to nejen pracovní, ale i z důvodu orientace v širší společnosti. Mnoho vězněných je zadluženo, přičemž se jejich dluh pobytem ve vězení a nemožností splácet čím dál více prohlubuje. Kurzy finanční gramotnosti se ve věznicích také pořádají a samotní vězni se dobrovolně mohou přihlásit. (Černíková, Sedláček 2002, s. 60)

Štěrba (2007, s. 71–83) zmiňuje velikou roli pomoci církví, nevládních orgánů, organizací občanských a humanitních, v boji o snahu dát vězněným šanci se polepšit. Veškerá činnost těchto subjektů musí být na půdě věznice pod dozorem. Zástupci těchto institucí mají dovolen vstup do prostor věznic, udržovat kontakt s vězni, zajímat se o jejich život ve vězení, výchovným a vzdělávacím způsobem na vězně působit. Především díky těmto organizacím je možné ve věznicích pořádat bohoslužby, semináře, vzdělávací a výchovné kurzy a programy.

Pokud lze říci, že k resocializaci zločince je zapotřebí umístit dotyčného do VTOS, tak právě díky těmto programy lze co nejefektivněji umožnit dosažení tohoto cíle. VTOS obecně spíše působí skrz negativní jevy propad do vězeňské subkultury a utvrzení dotyčného v životě na hraně a za hranicemi zákona.

1.5 Negativní jevy ve vězení

Přes veškerou snahu vězeňského personálu se ve věznicích a vazebních věznicích, vyskytují jevy, které jsou svým působením ve výrazném rozporu snahám o korekci chování, postojů vězňů a jejich odklonu od kriminálního života a kariéry. Pobytem ve vězeňském zařízení, je vězňů, ale i v jistých případech personál věznice, vystaven tlakům těchto nežádoucích faktorů, které mohou ve výsledném efektu zanechat na člověku mnoho škod.

Pobyt ve věznicích obnáší negativní důsledky a rizika, kterými jsou vězni denně vystaveni:

- I. Nebezpečí vzájemné demoralizace vězňů samotných
- II. Posilování otrlosti, lhostejnosti, podlézavosti jako pseudoadaptčních mechanismů
- III. Zpřetrhání sociálních vztahů nejen neúčinných, ale hlavně sociálně užitečných
- IV. Sociální stigmatizace
- V. Narušení volných vlastností vězňů
- VI. Garance komplexů méněcennosti
- VII. Obvykle narůstající zadluženost
- VIII. V některých případech zkušenosti s homosexuálním stykem
- IX. Kontakt s drogami nebo vězni, kteří drogy zneužívali či zneužívají
- X. Favorizace a glorifikace asociálních a antisociálních forem chování

(Černíková 2008, s. 115)

S těmito riziky souhlasí ve svém podání i další autoři, jimiž jsou příkladně Sochůrek (2007a, s. 6), Štěrba. (2007, s. 111).

Všichni tři autoři (Černíková, Sochůrek, Štěrba) se dále shodují na tom, že ztráta základní sociální vazby na rodinu, je důvodem, proč vězňů prahne po nalezení zázemí, které často nachází v homogenních kriminálních partách, což má za důsledek fixaci na „vězeňské známosti“. Tyto známosti za přispění návyku na vězeňské prostředí (prizonizaci), posilují nesamostatnost, neschopnost si najít stálé zaměstnání, často provázené vysokou zadlužeností, mnohdy způsobené škodou za trestnou činnost. Nepříznivě však působí i délka trestu, která může ve výsledném efektu docílit neschopnosti propuštěného vězně se náležitě reintegrovat do společnosti. To má za následek, že propuštěný vězeň vyhledává prostředí, kterému rozumí a které ho přijme, což často bývá prostředí kriminálního charakteru, podobné prostředí vězeňskému.

1.6 Prizonizace

Pojem prizonizace označuje přizpůsobení se podmínkám vězení, které jsou značně odlišné podmínkám života mimo zařízení, kdy si vězněný osvojí pravidla a chování vězeňské subkultury. Adaptace je nutná z hlediska přežití a bezproblémového průběhu VTOS. Tento pojem však nese značná rizika osvojení si nežádoucího chování a postupné ztráty adaptabilních schopností, které jsou nutné pro život mimo vězeňské zařízení a snižují tak pravděpodobnost osvojení si řádného života po propuštění z výkonu trestu. Nejvíce ohroženi jsou osoby, jejichž trest je delší než ti, co mají tresty kratší. To znamená, že čím déle bude osoba pobývat ve vězeňském zařízení, tím více na ni bude mít vliv prostředí, ve kterém se nachází. I přes veškerou snahu mnoha penitenciárních pracovníků provázejícími odsouzeného po celou dobu trestu, představuje prizonizace značný problém, se kterým je třeba při práci s vězení počítat.

Prizonizace má dvě základní složky. Jsou jimi institucionalizace a ideologizace. (Sochůrek 2007a, s. 8–10)

1.6.1 Institucionalizace

Institucionalizace je výsledkem adaptace vězněného na přísně a vysoce organizovaný život ve vězení, jejímž výsledkem bývá ve velmi malém časovém intervalu, okamžitá ztráta životní aktivity. Vězeň si velmi rychle osvojuje způsob života v zařízení, avšak dochází k oslabování schopnosti adaptace na život na svobodě. Této formě podlehnou všichni až na výjimečné případy.

Typickým znakem pro tuto formu prizonizace je slušnost a poslušnost k vězeňskému personálu a spoluvězňům, která je však jenom na venek předstíraná a povrchní, sloužící jako nástroj pro manipulaci se zaměstnanci, zvyšující pravděpodobnost na získání jistých výhod.

U znatelné populace vězněných dochází k vytvoření syndromu dobrého vězně, vyznačujícím se dobrým chováním a rychlým přizpůsobováním se požadavkům vězeňského života a požadavkům personálu zařízení, jehož součástí bývá i ovládnutí legálních a nelegálních technik, využitelných k životu v ústavu.

Najde se ovšem i část vězeňského osazenstva prokazující se viditelným projevem proti působení prizonizace. V nemalé skupině těchto odpůrců převažuje mnoho prvovězněných, nemajících znalosti potřebné k přežití v ústavu. Příslušný zdroj dodává, že pokud se v této skupině vyskytují i vícekrát trestaní recidivisté, mající zkušenosti s pobytem ve vězení, tak většinou lze hledat příčinu odporu v jejich osobnosti. Obecně však platí, že právě pro vícekrát trestané recidivisty je typické rychlé přizpůsobení a podlehnutí prizonizačním tlakům. Zde zdroj uvádí, že důvodem takového chování je stav, kdy nemusejí vyvíjet žádnou vlastní aktivitu, jelikož v instituci mají vše potřebné pro zajištění základních životních potřeb zařízení, což mnohým vězněným vyhovuje.

Samotné vzpírání se institucionalizaci je velmi složité a téměř neproveditelné. Spoluvězni nereagují na takovéto vzpurné chování pozitivně, jelikož to přitahuje nežádoucí zvýšenou pozornost personálu, hrozící odhalením nepovolených či protizákonných zvyklostí a činností, které jsou na cele, či vězeňském bloku zavedeny. Z druhé strany tlačí na vězně samotný personál, jelikož nemůže tolerovat žádnou formu odporu a porušování zavedených pravidel a standardů, které by mohly podnitit nekázeň, ohrožující chod vězeňského zařízení.

Vzniká zde syndrom problémového vězně, z velké části zastoupen prvovězněnými, jenž je trestán kázeňskými tresty, neboť se nehodlá podřídit desocializačním tlakům vězeňského prostředí. Jelikož tím porušuje i zavedený pořádek mezi vězni, je na něj z této strany vyvíjen psychický, mnohdy i fyzický nátlak. Pokud by se dotyčný svěřil někomu z personálu věznice a ostatní se to dozvěděli, bylo by na něj nahlíženo jako na zrádce a donašeče (práskač, bonzák), což by vedlo k vypovězení ze skupiny, šikaně či dalším formám násilí. Takový vězeň by se stal cílem intrik a manipulací personálem, zosnovaných jeho spoluvězni, za účelem kázeňského potrestání, přemístění z ubytovny a věznice. Mezi časté způsoby zinscenovaného porušení vězeňských pravidel patří nastrčení zakázané věci mezi věci osobní, lůžka, skříně, nebo vykonstruovaná příprava útěku, či provoz zakázaných činností. Tyto akce bývají velmi detailně a pečlivě plánované a působí vězeňskému personálu mnoho práce, vyžadující zkušenost a pečlivost k odhalení. Lze se setkat i s případy, kdy se pomocí takovýchto manipulací snaží vězni zbavit samotného příslušníka vězeňského personálu, který jim může působit nepříjemnosti nebo jim není příjemný a je dobře znám svojí pečlivostí a odolností vůči pokusům o manipulaci, uplácení či zastrasování. (Černíková 2008, s. 119-120)

1.6.2 Ideologizace

Ideologizace je proces převzetí hodnot, norem, názorů a postojů vězeňské subkultury, se kterou zprvu „na oko“ trestaný nesouhlasí, poté se však začne přiklánět na tuto stranu.

Svoji roli hraje podobně jako u institucionalizace délka věznění. Dalšími neopomenutelnými faktory jsou však i pracovní zařazení ve věznici a samotný charakter dané věznice.

Mnozí vězni se chovají takovým způsobem, jak by se za normálních okolností na svobodě nikdy nechovali. Mezi takové chování můžou patřit homosexuální styky, lhaní, intrikaření, násilí na slabších osobách.

Vyskytují se zde i takový vězni, mezi kterými jsou především pachatelé majetkových kvalifikovaných forem trestné činnosti, kteří se od projevů „druhého života“ z pravidla distancují a nebojí se proti takovýmto projevům i vystoupit.

Jiná, nikoli malá skupina vězňů, se však poddá skupinovému chování vězeňského většinového kolektivu, z důvodu strachu o svojí bezpečnost. Častým příčiněním bývá strach z negativního jedince „kápa“, vykazujícím se vysokým postavením ve vězeňské subkultuře, majícím vliv na ostatní vězně, někdy i na personál. Snaha zavděčit se takovému jedinci, či alespoň nepřivolat na sebe hněv ostatních spoluvězňů, obnáší zařazení se do hierarchie mezi vězni, jenž zvyšuje pravděpodobnost vnitřního přijetí vězeňských norem. (Černíková, 2008, s. 120–124)

Profesor Zimbardo (2005, s. 127-129), známý iniciátor vězeňského experimentu na Stanfordské univerzitě roku 1971 dokázal, že přijetí role vězněného a osvojení si technik pro přežití v tak složitém a deprimujícím prostředí, jaké prostředí věznice, lze učinit ve velmi krátké době po nástupu do instituce.

Sám autor uvádí, že extrémní prostředí, jakým je věznice, může mít na jedince tak silný vliv, že vyvolá chování, které je předem neproveditelné, mající tendenci přizpůsobit osobní postoje a hodnoty, či přesvědčení potřebám pro život v ústavu.

Černíková (2008, s. 120) ve své knižní publikaci představuje jako příklad tohoto procesu přijetí vězeňského argotu.

Společně se Sochůrkem (2007a, s. 13–14) je autorka názoru, že proces ideologizace se týká menšího počtu vězněných, než-li je tomu tak u institucionalizace.

1.7 Druhý život

Druhým životem je nazýván souhrn antisociálních a asociálních aktivit a praktikování všech druhů chování, mající na osobu pobývající ve VTOS jednoznačně negativní vliv. Děje se tak především v nočních hodinách, kdy ve věznicích bývá kvůli nočnímu klidu snižena frekvence hlídek ostrahy a vězňi, jsou na ubytovnách delší časové úseky bez dozoru vězeňského personálu. Lze říci, že veškeré negativní jevy, které jsou spojeny s pobytem ve vězení, jsou praktikovány právě během „druhého života“, kdy se vedení vězeňského bloku či samotné cely, zmocňují samotní vězňi.

Běžně se zde vyskytuje vzájemná manipulace mezi vězňi, napadání, okrádání, šikana, fyzická a psychická agrese, sexuální obtěžování, náhražkový sex, prostituce, znásilnění, snaha o manipulaci ke křivému svědectví, kolchozy, pořádání hazardních her, pašování, atd. (Černíková 2008, s. 125)

1.7.1 Významné formy druhého života

1.7.1.1 Kolchozy

Tento název se vžil pro označení černého trhu uvnitř vězeňského zařízení, do něhož mohou být zapleteni i samotní příslušníci vězeňského personálu. Zpravidla se jedná o jakousi síť neformálních trhů, která umožňuje směnu nedovoleného, či nedostatkového zboží. Právě absence zboží, v civilním životě naprosto běžném a snadno dosažitelném, umožňuje samotný vznik tohoto nežádoucího způsobu podnikání.

Kolchoz funguje jako seskupení několika silných jedinců, disponujících penězi a značným vlivem. Tito jedinci si díky kontrole Kolchozu navyšují prestiž a moc mezi vězňenými, což jim umožňuje ovládat vězeňský kolektiv. Samotné zboží pak mění nejen za peníze, ale i v rámci směnného obchodu za jiný druh zboží. Výjimkou nejsou ani případy, kdy za chtěný produkt je dotyčný ochoten dělat různé služby. Takovýto vězeň splácí svůj dluh příkladně tak, že dělá sluhu, propůjčuje se k vynášení zpráv či samotného zboží a podřizuje se moci vězeňských kolchozníků. Jako služby jsou považovány i homosexuální praktiky v rámci obchodu s homosexuálními vězňi, nebo i těmi, kteří jsou ochotni se v rámci latentní homosexuality k takovýmto praktikám propůjčit. Mezi časté zboží pak patří tabákové výrobky, zapalovače, pochutiny, doplňky k oblečení, alkohol a drogy (viz kapitola drogová problematika). Významným obchodním artiklem jsou léčiva, která lze jako drogy používat nebo je jednoduchým a dostupným způsobem v drogy přetvořit. (Černíková 2008, s. 125–127)

1.7.1.2 Pašování

Pašování je jediný způsob, jakým lze do vězení dostat zakázaný a velmi často nelegální materiál. Tento problém přímo souvisí s kolchozy a jsou v něm nezřídka zapojeni rodinní členové vezněných. Dále také lidé, kteří vstupují do věznic, kupříkladu údržbáři, pomocný technický personál atd. Samotní příslušníci vězeňského personálu se do těchto aktivit zapojují zřídka. Cena takového zboží mnohonásobně převyšuje běžnou prodejní cenu, což je pro všechny zúčastněné v pašování zboží do věznic velkým příslibem přivýdělku, pokud jsou ochotni nést riziko odhalení.

Mezi nejčastěji pašované zboží patří například drogy, alkohol, léčiva, nedovolené pochutiny, někdy i útočné zbraně. Závažným problémem, je pronikání mobilních telefonů, který je nejvíce pocíťován ve vazebních věznicích, kde hrozí pokusy o maření vyšetřování. Schopnost disponovat mobilním telefonem může být ve vězeňské společnosti rychlá cesta k získání prestiže a ochoty spoluvězňů směniti možnost zavolání za různé druhy zboží a úsluh. (Sochůrek 2007a, s. 17–18)

1.7.1.3 Hazardní hry

Hazardní hry jsou další formou druhého života, známou mnohým vězňům již z života civilního. V zásadě se jedná o obírání spoluvězňů o jídlo, peníze, cigarety a jiné zboží. Tento negativní jev je velmi rozšířen přes to, že ve všech věznicích a vazebních věznicích jsou zavedeny bezhotovostní platby. Dluhy se často řeší v podobě nelegálních zásilek, úsluh, platbou v naturáliích.

Dluhy z hazardu jsou nemilosrdně vymáhány, v mnohých případech je vězeň nucen zapojit do řešení svoji rodinu. Ta pak musí dluh splatit rodině výherce. V nejednom případě, když rodina není schopná prohrané peníze uhradit, je nucena zapojit se do pašování zboží do věznic nebo i nelegálních aktivit v civilním životě. (Sochůrek 2007a, s. 17–18)

1.8 Formy agrese v penitenciárním prostředí

Vězeňské prostředí je velmi deprimující, plné zášti a nenávisti. Riziko agrese se stupňuje dle typů věznic, přičemž hraje roli úroveň zabezpečení a samotná nebezpečnost chovanců. Agrese se zde projevuje stejně, jako v běžném životě, byl mnohým vězňům pobyt ve VTOS uložen právě za činy páchané s použitím agresivního jednání či jiné formy násilí. Často se zde vyskytují problémové osobnosti, věznice bývají přeplněné a je zde nedostatek soukromí. Pokud do toho započítáme, že je vězeň nucen trávit dlouhý čas s lidmi, kteří mu byli přiděleni, které by v běžném životě nikdy nepřijal a nemůže se od nich dlouhodobě vzdálit, je jasné, že nesnášenlivost a antipatie jsou na denním pořádku.

Černíková dělí základní agrese v penitenciárním prostředí dle objektu násilí:

- I. Agrese vůči zaměstnancům.
- II. Agrese mezi vězni navzájem.
- III. Agrese zaměstnance k vězni.
- IV. Agrese mezi zaměstnanci.
- V. Šikana

(Černíková 2008, s. 127)

1.8.1 Agrese vůči zaměstnancům

Tato agrese má většinou dvě formy. První formou bývá předem připravený plán, většinou v rámci pokusu o útěk. Jeho cílem je eliminace příslušníka bránícího útěku nebo snaha o získání předmětu, klíčů, výbroje, uniformy, jenž je nezbytností v plánu pro provedení útěku. Pachateli bývají vězni, přesvědčení, že nemají co ztratit, mnohdy zastoupeni mladou věkovou kategorií. Stává se, že se dotyční pokusí vzít i rukojmí, které se může stát pojistkou při cestě na svobodu. Dle Sochůrka je nejúčinnější prevencí profesionální výkon služby, dobrá znalost osobností jednotlivých vězňů, správné dodržování jednotlivých bezpečnostních zásad a vždy pozorné sledování chování vězňů.

Druhou formou bývá reaktivní agrese, která je výsledkem konfrontace zaměstnance s vězněm. Jedná se o neplánovaný konflikt, většinou způsobený situací, který se může z dlouhodobého hlediska stupňovat až k výbuchu agrese. Konfliktu se většinou dá předejít vhodnějším výběrem slov či taktičtějším uvažováním příslušníka nebo zaměstnance vězeňského zařízení. (Sochůrek 2007a, s. 25)

1.8.2 Agrese mezi vězni navzájem

Jedná se z větší části o jednorázová napadení mezi dvěma a více vězni, přičemž napadení je buď jednorázové, v podobě úderu rukou, úderu pěstí, odstrčením, nebo rvačky. Zvláštní je pak šikana, více rozepsána v jiné kapitole.

Nejčastější příčiny útoku mezi vězni bývají:

- I. Vzájemné rozepře, hádka
- II. Vyvrcholení dlouhodobě trvajících neshod
- III. Dluhy
- IV. Podezření, že jej druhý udal policii, nebo zaměstnancům věznice
- V. U bývalých společníků podezření, že jeden druhému svojí výpovědí ublížil
- VI. Žárlivost
- VII. Boj o pozici v hierarchii vězeňské subkultury
- VIII. Šikana

(Černíková 2008, s. 128)

1.8.3 Agrese zaměstnance k vězni

Ve většině případů se jedná o použití donucovacích prostředků, kopů a chvatů, jež bývají v souladu se zákonem a služebními předpisy. Tyto prostředky slouží k obraně své a jiné osoby, zabránění rvačce a újmě na zdraví. Personál je na takovéto situace vyškolen a neměl by mít problém se zvládnutím situace. (Sochůrek 2007a, s. 26)

Nepřiměřené použití síly a zneužívání moci zkoumal po celý život Profesor Philip G. Zimbardo. Ve své knize *Moc a zlo* se zbývá otázkou role systému a okolností dělající ze slušných a vyrovnaných jedinců tyrany, přičemž poukazuje na známý Stanfordský vězeňský experiment ze 70. let, jejímž byl tvůrcem.

Autor uvádí, že i slušný člověk, žijící spořádaným životem, duševně vyrovnaný a lékařsky zhodnocen jako psychicky způsobilý, se může stát tyranem, pošlapávající základní lidská práva a důstojnost. Děje se tak hlavně díky moci, která je příslušníkům vězeňského personálu nad vězni svěřena. Díky ní jsou schopni ve věznicích udržovat pořádek a disciplínu, což je nezbytné k řádnému fungování institutu. Přeměna v tyrana nastává, pokud je oslabena či přehlížena kontrola nad počínáním pracovníků a samotná moc s brutalitou užívána neadekvátně situaci.

Profesor Zimbardo zmiňuje nelidské mučení a podmínky zacházení s vězni dozorci ve věznici v Guantánamu, stejně jako podmínky v nacistických koncentračních táborech, nebo ruských gulazích. Dle něj není nelidské zacházení s vězni dílem lidských zrůd, ale obyčejných lidí, které společenský systém dokázal utvrdit v tom, že takovéto chování je normální a žádané v boji proti nepříteli, kterým byl označován každý, kdo byl do takovéto instituce uvězněn. Celé věci nahrává i fakt, že příslušníci vězeňské a justiční stáže jsou ozbrojenou „polovojenskou“ složkou, v jejíž službě se předpokládá, že dotyčný bude bez výtek plnit rozkazy nadřízených. (Zimbardo 2005, s. 37–78)

1.8.4 Šikana

Tato forma agrese a negativního jevu je v myli široké veřejnosti úzce spojena s pojmem věznice, neboť právě ona, je důvodem strachu z uvěznění mnoha lidí. Se šikanováním se ve větší míře můžeme setkat kromě vězení i v jiných zařízeních, nejvíce na školách a ve vojenském, někdy i táborovém prostředí. Všechny tyto instituce mají některé věci společné. Předně je zde umístěno veliké množství osob, které jsou nuceni (státem, rodiči atd.) pobývat povinně v prostředí s různými druhy lidí, které si člověk nemůže zvolit. Mísí se zde mnoho různých druhů osobností, stylů života, způsobů uvažování, výchovy, osobních a rodinných hodnot. Dále pak takovéto prostředí bývá působištěm mnoha skupin přátel, kroužků, které si uvědoměním své identity a příslušnosti k určité skupině uvědomují i rozdílnost těch, jenž k nim nepatří, nebo je mezi sebou nechťejí. Vzniká zde nenávisť a opovrhování outsidersy, jenž se může prvotně jevit jako zábava, či pouhé utahování si z druhého, což se časem zintenzivňuje a stupňuje, až se rozvine v šikanu.

Černíková (2008, s. 130–132) popisuje šikanu, jako favorizovaný jev v kriminální subkultuře, který v drtivé většině případů nenachází mezi vězeňským osazenstvem výrazné známky zavrženíhodnosti. Ba naopak je šikanování způsobem, jak dokázat svojí nadřazenost nad jiným jedincem a získat tak autoritu spoluvězňů a postoupit ve vězeňské hierarchii.

Sochůrek (2007a, s. 28–29) zmiňuje podobu šikany jako formu fyzického násilí, psychického nátlaku, vydírání za účelem získat peníze, jídlo, služby a rituály ponižujícího charakteru, sexuální praktiky. Autor uvádí některé vlastnosti typické pro obecnou charakteristiku oběti. Jedná se o osobu malého vzrůstu, slabé tělesné konstrukce, plaché, tiché, mající tělesné, kosmetické, řečové vady, bývají jiné rasy, víry, nápadné svým chováním. Obecně jsou mezi vězni považováni za zakřiknuté, samotářské, nesympatické, či zvláštním způsobem odlišné. Oběti ve většině případů nevědomě vyprovokávají útočníka, či na sebe nechtěně upozorňují. Jako obranu se snaží uniknout nemocí na zdravotní oddělení, či nemocnice, k čemuž slouží předstírané nemoci, nebo pokusy o sebepoškození. Nebo se snaží o přeřazení do jiného kolektivu změnou oddělení, bloku, věznice.

1.9 Argot

Argotem odborníci nazývají vězeňskou mluvu, vytvořenou a používanou samotnými vězni. Užívá se hlavně v prostorách věznic nebo vazebních věznic, z nichž se postupně dostává, většinou s propuštěnými trestanci, mezi běžnou populaci, kde se příležitostně v podobě jednotlivých slovíček čas od času uchytí.

Argot je tvořen ohýbáním a upravováním běžných slov, přejímáním z cizích jazyků, přenášením významu. Pouze výjimečně můžeme nalézt pár slov zcela uměle vytvořených. Autoři připisují důvod vzniku této mluvy potřebě utajit před vězeňským personálem důležité informace, jež by prozradily výskyt zakázaných a nelegálních aktivit, prozradily připravovaný plán útěku, obecně přitáhly nežádanou pozornost.

V dnešní době však slouží spíše jako vyjádření příslušnosti k vězeňské sociální skupině. Dále se díky němu dají vyjádřit jednoslovně některé emoce, pojmy a činnosti, na které by čeština potřebovala více slov, případně celé věty. Příkladem může být slovo „koňovat“, jež znamená předávání si informací a někdy i zboží, pomocí provázku z okna do okna jiné cely, případně i jiného parta, či vězeňského bloku. Úlohu též hraje i označení sociálních rolí vně vězeňské komunity, pojmenování personálu, zakázaného zboží. Mezi základní zde autoři uvádí například „bonzák“ (donašeč, práskač), „džůva“ (vězeň sloužící jinému vězni), „žena“ (pasivní homosexuál), „držák“ (osoba, na kterou se lze spolehnout), „recouš“ (vícekrát trestaný recidivista), „máma“ (sociální pracovnice), „malý kůň“ (zástupce vedoucího směny), „krochna“ (pistole), „lentilky“ (obecně léčiva). Samotné přijetí a používání argotu značí hlubší adaptaci dotyčného na podmínky VTOS, kde dochází přetvoření svobodného člověka ve vězně, též nazýváno prizonizací.

Jako každý další jazyk se i vězeňský argot vyvíjí. Do řeči vstupují nová slova a významy. S nárůstem znalostí jazyků přibývá i více možností kombinace slov při jejich samotné tvorbě. Personál věznice, většinou ze zkušeností znalý místního argotu, je pak nucen být ve střehu, aby včas odhalil výskyt nových jazykových pojmů, jejichž neznalostí by dal vězňům navrch. (Hála, Soudková 2002, s. 6–21)

1.10 Drogová problematika

V penitenciárním prostředí je problematika drog závažným a často diskutovaným problémem. Mnoho vězňů má zkušenosti s drogou, v mnohých případech i návyk na drogu, již z civilního života. Však i početná část vězňů je umístěna do instituce za držení a prodej drog, případně za trestné činy pod jejich vlivem. K tomu patří i trestná činnost za účelem opatření finančních prostředků ke koupi drogy.

Sochůrek uvádí pronikání drog do věznic jako významný fenomén, s nímž je nutné počítat a pozorně ho sledovat. Zdůrazňuje však, že výskyt drogového trhu ve věznicích a do něj jednotlivá zapojení zaměstnanců věznic nelze brát jako něco zcela běžného. Autor pouze poukazuje na četnost výskytu.

Tento jednoznačně negativní jev ovlivňuje psychiku jednotlivců a vězeňského kolektivu. Penitenciární prostředí favorizuje uživatele a prodejce drog, jelikož jde o činnost, která je mezi vězni jednoznačně pozitivně hodnocena. Mnozí vězni považují drogu za způsob, jak nejlépe přečkat dobu strávenou za mřížemi. Jiní ji používají jako prostředek ke zvládnutí stresu z uvěznění, depresivního prostředí, působení prizonizačních tlaků a podmínek druhého života. Oblíbená jsou léčiva, která lze jako drogy užívat. (Sochůrek 2001, s. 28–31)

Rizika působení drog ve věznicích dle Sochůrka:

- Bezpečnostní – nebezpečí agresivního a nepředvídatelného chování vězňů, ohrožující personál spoluvězně i je samotné. Pokusy o pašování do věznic a s tím spojená korupce personálu a lidí přicházejících do styku s vězňůmi.
- Zdravotnické – poškozování zdraví vlivem jednotlivých drog, riziko přenosu HIV a žloutenky typu A, B.
- Penologické – narušení kázeňských a pořádkových obyčejů, zavedených na bloku, či celé věznici, jenž může mít negativní vliv na morálku chovanců. Dále pak podpora černého trhu a druhého života.
- Psychologické – poškozování osobnosti, jako druhotný účinek působení drogy, jenž může mít vliv na nebezpečnost chovance.
- Pedagogické – selhání programů výchovného a resocializačního charakteru.

- Reintegrační – nárůst rizika recidivy trestné činnosti a návratu do VTOS.

(Sochůrek 2007a, s. 37)

Miovský (2003, s. 61–63) poukazuje na fakt, že dlouhodobé užívání zakázaných látek, způsobuje proměnu osobních hodnot, mající za následek přijetí užívání drog, jako normy. To vše navýšeno o působení tlaku vězeňského prostředí na psychickou stránku osobnosti vězněného. Náchylnější jsou mladší vězni, často prvně ve VTOS, mající tendenci upnout se na staršího, kriminálně zkušeného jedince, jenž se pro něj stává vzorem. Pokud je takovýto zkušenější „silný“ jedinec uživatelem drog, je velká pravděpodobnost, že mladší vězeň, při snaze přiblížit se svému vzoru, propadne užívání též.

Při léčbě závislosti autor poukazuje na faktor motivace, jenž je klíčový ve zbavení se závislosti na droze. Uvěznění je samotný důvod ke změně nebo úvahou nad svým dosavadním chováním. Tento fakt se stává významným pro plánování léčebných programů v rámci věznice. Vězeňská služba se snaží drogovou problematiku řešit zaváděním oddělení pro toxikomany, jako prevenci proti rozšiřování drogové závislosti, se zapojením již zmíněných léčebných programů. Samotné léčebné programy nabízejí odsouzeným mnoho výhod, jako je kvalitnější ubytování, volnější a pestřejší denní režim, což působí jako dobrý motivační faktor pro vstup. Bohužel se dá předpokládat, že vězni těchto programů využívají z větší části pouze kvůli nabízeným výhodám, nebo snadnějšímu dostupu k léčivům. Na zbavení se drogové závislosti jim nezáleží nebo nepředpokládají, že by se z dlouhodobého hlediska po propuštění od drog distancovali.

Sochůrek (2007a, s. 44–46) uvádí jako příklad oblíbených drog vězeňskou populací marihuanu, LSD, pervitin, heroin, Rohypnol, Thripenidyl, Defobin, Diazepam, léky na léčbu epilepsie, Psychostimulatika, Antiastmatika. Dále uvádí, že vězni bez problémů přechází z drog jim dostupných v civilním životě na drogy dostupné ve věznici, přičemž se pak po propuštění vrací na původní látku.

Vězeňští lékaři často čelí simulantom, předstírajícím nemoc či abstinční příznaky, aby dostali lék, použitelný jako drogu, kterou však v rámci kolchozu prodají. Ne zřídka tak dochází k předávkování vězňů, kteří si léčiva nebo drogy shání nepovolenou cestou a bez vědomí lékaře je užívají v nebezpečných dávkách.

Vězeň závislý na droze je často zneužíván. Vedle šikany je dotyčný výměnou za drogu nucen směnit své jídlo a léky, posluhovat spoluvězňům, prostituovat. Po propuštění je pak díky své závislosti náchylný k jednání s kulturou podsvětí, s cílem opatřit si drogu. Nedostačující finanční prostředky si může opatřovat trestnou činností, jež má mnohdy za následek návrat do vězení.

1.11 Sebepoškozování

Sebevražedná a sebepoškozující jednání, jsou v penitenciárním prostředí spíše znakem chování jisté části vězeňského osazenstva, nežli patologický fenomén, poruch zaměřených k poškození organismu. Důvody k takovému způsobu jednání mohou být různé. Vězněný nemusí dobře snášet psychickou zátěž, kterou způsobují prizonizační tlaky a prostředí věznice, může trpět výčitkami svědomí.

Mezi skutečnými pokusy o ublížení si a o sebevraždy, se však najdou v hojném počtu i chovanci, kteří tak sledují jiné cíle, nežli je skutečné ublížení. Často tak citově vydírají příbuzné, partnery, přátelé, aby tak dosáhly lítosti, druhé šance, někdy i odpuštění, vyvolané pocitem viny. Jindy je takovéto chování cíleně předváděno v období před soudem, jako ukázka uvědomění si svého dosavadního jednání a snahou polepšit se, to vše na oko hrané před soudci, za účelem snížení trestu. Dále pak někteří vězni používají svůj život jako rukojmí, ve snaze vydírat personál, nebo se mu mstít. Přitom dotyční požadují drogy, léky, tabák nebo kontakt s někým mimo vězení s tím, že pokud jim nebude vyhověno, sáhnou si na život. Tito „falešní“ sebevrazi mají předem plán promyšlený a mnohdy jsou se spoluvězni domluveni, aby nedošlo ke skutečné újmě na zdraví. Samotné sebepoškození je kontrolováno, příkladně při snaze pořezat se si způsobí pouze povrchová zranění tak, aby vypadala co nejvážněji. (Černíková 2008, s. 132–134)

Sochůrek (2007a, s. 32–33) zmiňuje jako nejoblíbenější způsoby sebepoškození mezi vězeňskou populací pořezání si zápěstí či předloktí, polykání různých předmětů, intoxikace léky a chemikáliemi, úmyslné nakažení se infekčními nemocemi.

Všechna tato jednání způsobují nemalé potíže personálu, který je za zdraví svých chovanců zodpovědný a často médii i vlastními nařízeními neoprávněně kritizován za zanedbání svých povinností.

1.11.1 Odmítání stravy

Volní odmítání stravy, též zvané hladovky je jev, k němuž v penitenciárním prostředí dochází celkem často. Hladovky slouží vězňům jako nástroj k vyjádření nesouhlasu s podmínkami uvěznění a jednáním zaměstnanců ústavu. Chovanec si je vědom toho, že za jeho zdraví je personál věznice odpovědný, přičemž zhoršení jeho fyzického a psychického stavu, znamená závažné potíže, jež je nutné ihned řešit. Jindy znamená hladovka pokus o vydírání personálu s cílem vynutit si důležitou věc či záležitost. Příkladem může být snaha o přestěhování z cely či bloku nebo jiná pro vězně důležitá skutečnost.

Pokud se jedná o hromadné hladovky, pak je jejich cílem nenásilná forma nátlaku na vedení věznice, nebo dokonce na některé politické kruhy, či struktury společnosti. Takovéto hladovky přitahují pozornost médií, jež mají tendenci rozšířit počty podporovatelů protestu a přilákat za působení solidarizačního efektu ve veřejnosti tlak, jež by působil na příslušné autority s požadavkem vězňům vyhovět. (Sochůrek 2007b, s. 56)

1.12 Náhradní sexuální uspokojování

Ve věznicích se převážně jedná o latentní (příležitostnou) homosexualitu, zapříčiněnou nedostatkem možností k heterosexuálnímu kontaktu. Většina těchto aktivit postrádá vzájemnou citovou vazbu, hraje zde roli především touha sexuálního ukojení. Není výjimkou, že si vězni za styk nechávají zaplatit a je tak na tento jev možno nahlížet, jako na specifickou formu prostituce. Platba je většinou vedena v naturáliích, přičemž zbožím se stávají tabákové výrobky, jídlo, pochutiny, drogy, protislužby a další věci, jenž je možné v rámci vězeňského kolchozu směnit.

V některých případech se můžeme setkat s navázáním dlouhodobějšího vztahu, bez citového podtextu, jenž plní pouze účelové funkce. Slabší, svolný vězeň, vyhledává partnerství v „silném“ jedinci, který si tak na dotyčného dělá nárok a brání jej proti šikaně a formám útlatku tak, jako by šlo o jeho majetek. Za protislužbu mu je dotyčný v rámci latentní homosexuality ochotný být k službám. I pokud je chráněn, ostatní vězni si na něj v příhodných chvílích „došlápnu“, avšak jedná se spíše o šikanu psychickou.

Najdou se i případy, které nejsou časté, ale ani ojedinělé, kdy se mezi homosexuálně chovajícími partnery objeví hlubší citové vazby. Tyto případy jsou vysoce zastoupeny vězni s primární homosexuální orientací. Dle autorky mívají citové vazby i emotivní rozměr, kdy jeden druhého chrání, dává mu různé zboží, jídlo a pečuje o něho. Dochází i k rozdělení rolí, kdy jeden myje nádobí, pere prádlo, nosí jídlo, druhý pak shání možnosti přilepšení pro oba partnery.

Nejčastějšími způsoby ukájení je autoerotika, manuální stimulace genitálií, orální stimulace genitálií, felace a anální koitus. Všechny tyto způsoby ukájení nesou absenci soukromí a intimity, jejichž vlastnictví je v přeplněných věznicích zcela neproveditelné. Nelze pak přehlížet riziko přenosu HIV, žloutenky typu A, B, kožních onemocnění a dalších. (Černíková 2008, s. 134–136)

2. Empirická část

2.1 Zaměření a cíle výzkumu

V této části práce jsme se snažili zjistit, co si o problematice výskytu jevů mařících snahu o nápravu, či resocializaci vězně, myslí pracovníci vězeňských zařízení, jejichž přímý kontakt s tímto prostředím, pramenící z jejich zaměstnání a povolání, je obohatil o cenné zkušenosti a dal jim vlastní náhled na tuto problematiku.

Cílem tohoto výzkumu je zjistit, čím je v pohledu těchto odborníků způsobeno, že se ve věznicích vyskytují negativní jevy, popsané v teoretické části této práce a jak by bylo možné co nejefektivněji těmto jevům předcházet.

2.2 Smysl výzkumu

Samotný smysl výzkumu je poté dokázat, že mezi profesionály nepanují jednoznačné názory na tuto problematiku a pokud se shodují, tak v čem. Ke zjištění názorů autor výzkumu vyčlenil 7 otázek, vytvořených na základě jevů popisovaných v praktické části, kterými chtěl zjistit názory jednotlivých odborníků.

2.3 Metodika sběru výzkumných dat

Pro provedení praktické části této práce bylo nutné, aby byl proveden výzkum mezi zaměstnanci věznic, ať již ve služebním nebo zaměstnaneckém poměru, přičemž jejich rozřazení na personál uniformovaný a neuniformovaný nebyl pro výzkumný tým, i samotný výzkum podstatný. Rozmanitost názorů v pohledu na vězeňskou problematiku, která byla od výzkumu očekávána, by při dělení personálu byla terčem mnoha dalších diskuzí a dělení, jež by nestačila maximální povolené kapacitě pro tvorbu této práce a odvedla by pozornost od původního smyslu výzkumu samotného.

Důležité bylo, aby byl výzkumnému týmu umožněn rozhovor s již zmíněnými pracovníky v ideálním počtu 10-15 osob. Pro tento typ zkoumání byla zvolena metoda expertního dotazování, kdy odborníci, znalí pojmů spojených s touto problematikou, byli podrobeni interview, zkoumající jejich odborný názor. Data byla výzkumníkem zaznamenána a vyhodnocena v dalších částech práce. Rozhovorů se zúčastnilo 13 vězeňských pracovníků, jak v zaměstnaneckém poměru, tak ve služebním. Věkové rozmezí tázaných bylo od 25 do 65 let. Všichni respondenti byli vysokoškolsky vzdělání, nejnižší bakalářský, nejvýše doktorské tituly (psycholog).

Dotazování bylo anonymní, aby se co nejvíce omezila možnost, že dotyční experti nebudou odpovídat pravdivě dle svého názoru. Jejich obavou by mohlo být ohrožení jejich kariéry ve vězeňství, pokud by pod svým jménem vyjádřili nesouhlas s vedením věznic, či připomínky k praktikám, které se zde provozují.

2.4 Výzkum

Respondent č. 1.

1. Čím je podle Vás způsobeno, že se ve vězeňském prostředí vyskytují jevy mařící snahu o korekci a případnou resocializaci vězňených osob?

„Především je to umožněno ubytováním odsouzených, kdy starší, zkušenější kriminálníci jsou umisťováni na cely s mladými a většinou prvně trestanými vězni.“

2. Dochází ve výkonu trestu k nápravě odsouzených, nebo spíše k jejich hlubšímu utvrzení se v kriminální subkultuře?

„Úspěšnost je minimální. Ve většině případů se „klienti“ v nepravidelných intervalech vracejí.“

3. Jak rychle si osoba po nástupu do vězeňského prostředí zvykne na přísně organizovaný život a omezení, která výkon trestu obnáší?

„Toto záleží na individuálním přístupu každého jedince. Někdo ihned pochopí, že přizpůsobit se podmínkám vězení je nejjednodušší cesta, jak bez větších obtíží zvládnout výkon trestu. Jsou však případy, v poslední době se objevují čím dál tím více, kdy se dotyční nepřizpůsobí po celou dobu trestu. Já říkám, že jim chybí motivace především. Taky je jim jedno, zda-li „sedí“, nebo ne.“

4. Jakým způsobem dávají vězni najevo svoji příslušnost k vězeňské subkultuře?

„Každý se snaží mezi kolektiv zapadnout podle možností a schopností, zvláště kladně je pak hodnocena nelegální činnost a porušování veškerých pravidel. Dále pak užívání návykových látek, tetování.“

5. Jaké má vězeň možnosti obrany proti působení negativních tlaků tak zvaného „Druhého života“?

„Záleží na kolektivu, ve kterém se pohybuje, obzvlášť jak je silně tím kolektivem ovlivňován. Jedno je však jisté, kdo se nezapojuje do jejich činností, není oblíben, tudíž je nejmoudřejší se do těchto činností zapojit a být tak v bezpečí, neboť jste jedním z nich. Pokud by přišli za námi, ztratily by veškerou důvěru a respekt, neboť „bonzáci“ jsou u nich na nejnižším stupni hierarchie.“

6. Jak se v pozici vězeňského pracovníka nejlépe bránit proti snahám o manipulaci či vyprovokování konfliktů?

„Striktně dodržovat a plnit si svoje povinnosti vyplývající ze svého zařazení. Hlavně se nenechat ovlivňovat.“

7. Co by se ve vězeňství, mělo změnit, aby se zabránilo či omezilo výskytu negativních jevů, ohrožujících ideál resocializace vězňů?

„Zajistit co nejvíce pracovních možností pro odsouzené. Pokud nic nedělají, mají sklony se zabavit podle svého, čímž správně chápete, že se většinou jedná o nedovolenou činnost, neboť samotný pocit z nedovolené činnosti je uspokojuje. Odsouzení přišli do výkonu trestu každý z jiného prostředí a s jinými návyky. Tudíž dochází k vzájemnému ovlivňování, které pokud se nudí, je pociťováno o to silněji.“

Respondent č. 2.

1. Čím je podle Vás způsobeno, že se ve vězeňském prostředí vyskytují jevy mařící snahu o korekci a případnou resocializaci vězňů?

„Nedostatečné financování sektoru. S tímto je spojeno úplně všechno. Nedostatek personálu, zastaralé vybavení, stav vězeňských prostor, přeplněnost ubytoven.“

2. Dochází ve výkonu trestu k nápravě odsouzených, nebo spíše k jejich hlubšímu utvrzení se v kriminální subkultuře?

„Závisí na druhu trestné činnosti. Drobné krádeže, držení nepovolených látek a podobné, se s jistou periodou vracejí. Mnoho prvovězňů si svůj trest odsedí a je jasné, že je tu už nikdy neuvidíme. U recidivistů dochází k nápravě velmi zřídka.“

3. Jak rychle si osoba po nástupu do vězeňského prostředí zvykne na přísně organizovaný život a omezení, která výkon trestu obnáší?

„Dle osobnosti odsouzeného. Záleží na více faktorech, zda měl problémy s drogami, či má psychické problémy. Recidivista si zvykne pochopitelně rychleji, protože už sedel a často se zná s vězni a některými zaměstnanci. Nováčci jsou zprvu nesmělí, ale postupem času se taky otrkají.“

4. Jakým způsobem dávají vězni najevo svoji příslušnost k vězeňské subkultuře?

„Slang, styl chování, postoj, mimika. Pokud budete pracovat s odsouzenými, zjistíte, že jejich předváděcí chování je snahou o získání respektu mezi vězni. Oblíbené v kolektivu jsou i nedovolená tetování.“

5. Jaké má vězeň možnosti obrany proti působení negativních tlaků tak zvaného „Druhého života“?

„Vlastní osobnost a k tomu příslušnou snahu o udržení si duševního zdraví, což je u nich v kolektivu těžké. Vězněný má možnost spolupráce s vychovatelem, pedagogem, psychologem a dalšími pracovníky VS.“

6. Jak se v pozici vězeňského pracovníka nejlépe bránit proti snahám o manipulaci či vyprovokování konfliktů?

„Dodržovat zákony a vnitřní předpisy. Pedagogický přístup k odsouzeným. Rozhodně si nenechat nic líbit a dát jim jasně najevo, koho tu mají poslouchat.“

7. Co by se ve vězeňství, mělo změnit, aby se zabránilo či omezilo výskytu negativních jevů, ohrožujících ideál resocializace vězňených?

„Zvýšit finance pro resort Ministerstva spravedlnosti. Zavedení moderních technologií. Celková modernizace věznic, neboť od toho se vše zde odvíjí.“

Respondent č. 3.

1. Čím je podle Vás způsobeno, že se ve vězeňském prostředí vyskytují jevy mařící snahu o korekci a případnou resocializaci vězňených osob?

„Ve vězení je velká koncentrace nepřizpůsobivých občanů, kteří nemají snahu a ani zájem na změně svého způsobu života. To co ostatní považují za trestné nebo nemorální, oni považují za zcela běžné, protože takovéhle kriminální standardy jsou u nich doma brány jako norma. Děda byl ve vězení, otec byl ve vězení hned několikrát, on je v pětadvaceti podruhé ve výhonu trestu. Tenhle typ je skoro každé druhé. Svým vlivem působí na ostatní vězně i na ty, kteří by se převychovat dali.“

2. Dochází ve výkonu trestu k nápravě odsouzených, nebo spíše k jejich hlubšímu utvrzení se v kriminální subkultuře?

„K nápravě dochází u malého počtu odsouzených. Spíš je víc těch, kteří přijdou sem do výkonu trestu a mezi vězni se zkaží nadobro. Navyknou jejich standartům, lecos se naučí, někdy si dokonce naplánují zločin na dobu, kdy budou na svobodě. Nápravné programy jsou pro ně jenom zkrácení času pobytu zde.“

3. Jak rychle si osoba po nástupu do vězeňského prostředí zvykne na přísně organizovaný život a omezení, která výkon trestu obnáší?

„Prvověznění, individuálně dle jejich osobnosti. Někdo během týdnů, měsíců, let. Někdo si nezvykne nikdy, trest přetrpí, ale pořád všem a všemu vzdoruje. Vícekrát trestaní recidivisté se přizpůsobí rychle. Někteří sem chodí jako domů. Mají tu víc známých než na svobodě, kde ani žít neumněj, a sem se skoro těšej.“

4. Jakým způsobem dávají vězni najevo svoji příslušnost k vězeňské subkultuře?

„Dle inteligence a osobnosti. Pokud se opravdu chtějí předvádět jako „hrdí“ kriminálníci ,dělaj vše pro to, aby se mluvou, chováním, postojem, vzhledem, jednoznačně lišily od trendů nekriminální populace a hlavně od chování a mluvy vězeňských zaměstnanců, především těch v uniformě.“

5. Jaké má vězeň možnosti obrany proti působení negativních tlaků tak zvaného „Druhého života“?

„Spolupráce se specialisty toť: psycholog, spec. pedagog, vychovatel, sociální pracovník. Někdy kontakt s rodinou, pokud s ní jsou v kontaktu, tak jim může pomáhat zvládat těžké situace.“

6. Jak se v pozici vězeňského pracovníka nejlépe bránit proti snahám o manipulaci či vyprovokování konfliktů?

„Nastavit si jasná pravidla co si ke mně mohou dovolit, ale taky kam si až mohou dovolit zajít já. Dále dobrá odborná připravenost Předvídavost toho co od nich můžu čekat.“

7. Co by se ve vězeňství, mělo změnit, aby se zabránilo či omezilo výskytu negativních jevů, ohrožujících ideál resocializace vězňů?

„Změna celého systému. Překopat ho od listiny práv a svobod po jednotlivá pravidla pro práci s vězni.“

Respondent č. 4.

1. Čím je podle Vás způsobeno, že se ve vězeňském prostředí vyskytují jevy mařící snahu o korekci a případnou resocializaci vězňů?

„Nevím, čím konkrétně by to mělo být, ale za sebe bych řekl, že to je sortou vězňů. Jak jsou vychovaní a do jakého příjdu kolektivu.“

2. Dochází ve výkonu trestu k nápravě odsouzených, nebo spíše k jejich hlubšímu utvrzení se v kriminální subkultuře?

„Jak u koho. Pokud se má kam vrátit po propuštění, je tu větší šance, že sem už se nevrátí. Každý je ale jiný, recidiva vysoká a vězni jsou mnohdy po odchodu z věznice jen krůček od toho, aby opět šlápli vedle.“

3. Jak rychle si osoba po nástupu do vězeňského prostředí zvykne na přísně organizovaný život a omezení, která výkon trestu obnáší?

„To je individuální. Obecně tak půl roku pro prvovězněné. Recidivisti jsou orientováni během dnů, někdy ani to ne.“

4. Jakým způsobem dávají vězni najevo svoji příslušnost k vězeňské subkultuře?

„Záleží na osobnosti a trestní minulosti dotyčné osoby. Nejvýraznější je mluva a provokativní až nepřátelské chování, obvykle při jednání s někým z personálu. Tím se nás ti -----² snaží vždy vyprovokovat, ke konfliktu nebo chybě.“

5. Jaké má vězeň možnosti obrany proti působení negativních tlaků tak zvaného „Druhého života“?

„Opět záleží na jeho osobnosti a povaze. Ovšem také na finančních prostředcích, kterými je dotyčný schopen disponovat a „koupit“ si tak kolektiv. To mají rádi a je v jejich zájmu si takového vězně předcházet nebo být s ním být alespoň zadobře, protože z toho plynou výhody.“

---

² Respondent užil vulgárního a pro tuto práci nevhodného výrazu. Nicméně jeho dopověď je i tak hodnotná a nemůže být z výzkumu vyloučena.

6. Jak se v pozici vězeňského pracovníka nejlépe bránit proti snahám o manipulaci či vyprovokování konfliktů?

„Nestranností a vytvořením si určité autority, kterou budou respektovat.“

7. Co by se ve vězeňství, mělo změnit, aby se zabránilo či omezilo výskytu negativních jevů, ohrožujících ideál resocializace vězněných?

„Lepší možnosti diferenciaci vězňů. Nejlépe oddělit prvovězněné od recidivistů, mladé od starších a zkušenějších, závislé na drogách a léčivých od těch co závislí nejsou.“

Respondent č. 5.

1. Čím je podle Vás způsobeno, že se ve vězeňském prostředí vyskytují jevy mařící snahu o korekci a případnou resocializaci vězněných osob?

„Měnit chování dospělých odsouzených příliš nelze, pouze je možné rozšířit jejich rozhled, znalosti. Ve věznicích je vyšší koncentrace nepříznivých občanů, drogově závislých, psychopatů s psychickými a i zdravotními potížemi. Tito dohromady tvoří tak rizikovou skupinu, že je téměř nemožné s nimi účinně pracovat.“

2. Dochází ve výkonu trestu k nápravě odsouzených, nebo spíše k jejich hlubšímu utvrzení se v kriminální subkultuře?

„Jednoznačně se to říci nedá, ale přikláním se spíše k jejich postupné desocializaci. Čím déle jsou pak zavřeni, tím více jim venkovní svět uniká.“

3. Jak rychle si osoba po nástupu do vězeňského prostředí zvykne na přísně organizovaný život a omezení, která výkon trestu obnáší?

„Jak kdo. Odsouzení opakovaně k výkonu trestu zpravidla problém se začleněním se nemají. Může mít problém prvovězněný, především mladí odsouzení, ti jsou často terčem šikany, okrádání, sexuálního obtěžování.“

4. Jakým způsobem dávají vězni najevo svoji příslušnost k vězeňské subkultuře?

„Snad soudržností. Nežalují na sebe a zapírají před námi vše, co by mohlo poškodit spoluvězně. Pokud mají průšvih, drží pospolu.“

5. Jaké má vězeň možnosti obrany proti působení negativních tlaků tak zvaného „Druhého života“?

„Spolupráce s vychovateli a dalšími odborníky vězeňské služby. Kontakt s rodinou, kde vědomí kvalitního zázemí odlehčuje zátěž na psychiku. Odborný přístup zaměstnanců vězeňské služby je také přínosem.“

6. Jak se v pozici vězeňského pracovníka nejlépe bránit proti snahám o manipulaci či vyprovokování konfliktů?

„Znalostí chovanců věznice, předpisů, práva a povinností odsouzených. Klidné, odborné jednání, klidný přístup, nabídka řešení problému. Mnoho vězňů trpí úzkostí z nemožnosti řešit situaci mimo vězení, jako jsou dluhy, nemoc rodinného příslušníka, zhoršující se vztahy s partnerem. Pro tyto záležitosti je třeba mít pochopení, než začnete jednat.“

7. Co by se ve vězeňství, mělo změnit, aby se zabránilo či omezilo výskytu negativních jevů, ohrožujících ideál resocializace vězňů?

„Menší počet odsouzených na ložnici, oddíl. Menší počet odsouzených na jednoho vychovatele. Zaměstnanost odsouzených.“

Respondent č. 6.

1. Čím je podle Vás způsobeno, že se ve vězeňském prostředí vyskytují jevy mařící snahu o korekci a případnou resocializaci vězňenských osob?

„Nedostatek finančních prostředků, které přicházení do vězeňství. Zkreslené názory některých funkcionářů vedení vězeňské služby, jejich nízká či žádná praxe v práci s vězňenskými.“

2. Dochází ve výkonu trestu k nápravě odsouzených, nebo spíše k jejich hlubšímu utvrzení se v kriminální subkultuře?

„Částečně dochází k nápravě odsouzených, ale záleží samostatně na každém odsouzeném zvlášť, zda má o nápravu sám zájem. Sám zjišťuji, že u většiny z nich dochází k utvrzení v kriminální subkultuře.“

3. Jak rychle si osoba po nástupu do vězeňského prostředí zvykne na přísně organizovaný život a omezení, která výkon trestu obnáší?

„Toto je zcela individuální. Záleží na povaze a kriminální narušenosti jedince. Záleží i na tom, zda jedinci přichází do výkonu trestu odnětí svobody poprvé, či se jedná o vězně opakovaně. Řada odsouzených si nezvykne nikdy.“

4. Jakým způsobem dávají vězni najevo svoji příslušnost k vězeňské subkultuře?

„Tetování, vězeňský sleng.“

5. Jaké má vězeň možnosti obrany proti působení negativních tlaků tak zvaného „Druhého života“?

„Aktivní trávení volného času, zájmové kroužky. Studium ve výkonu trestu odnětí svobody. Pravdou je, že tzv. druhému životu se ve věznicích zcela utéci nedá. Na odsouzené působí, i kdyby nechtěli. Hlavně v době mimopracovní. Tj. (večerní a noční hodiny).“

6. Jak se v pozici vězeňského pracovníka nejlépe bránit proti snahám o manipulaci či vyprovokování konfliktů?

„Férovost, asertivita, empatie.“

7. Co by se ve vězeňství, mělo změnit, aby se zabránilo či omezilo výskytu negativních jevů, ohrožujících ideál resocializace vězňů?

„Více finančních prostředků určených na resocializaci vězňů. Zlepšení materiálního vybavení věznic a především ubytovacích podmínek, kde by skutečně pomohlo snížení kapacity ubytovaných odsouzených na celu či oddíl.“

Respondent č. 7.

1. Čím je podle Vás způsobeno, že se ve vězeňském prostředí vyskytují jevy mařící snahu o korekci a případnou resocializaci vězňů?

„Chybí jim dobrá vůle něco změnit. Dále podmínky, do kterých se vrací po skončení výkonu trestu odnětí svobody. Vše záleží na charakteru osobnosti každého zvlášť. Pokud se po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody navrátí domů, kde se bude setkávat s podobnými lidmi, jako ve vězení, resocializace je minimální, spadne opět k trestné činnosti.“

2. Dochází ve výkonu trestu k nápravě odsouzených, nebo spíše k jejich hlubšímu utvrzení se v kriminální subkultuře?

„Opět se to odvíjí od charakteru osobnosti. Minimální procento má snahu, většinou ti, kteří vyrůstali v normální rodině. Samozřejmě se ve výkonu trestu naučí i negativní věci, ale to nemusí znamenat, že jich budou po propuštění užívat.“

3. Jak rychle si osoba po nástupu do vězeňského prostředí zvykne na přísně organizovaný život a omezení, která výkon trestu obnáší?

„Znalí odsouzení si zvykají rychle, někteří se těší z návratu, protože venku jim to dělá potíže se uchytnout. Prvověznění si zvykají hůře, hlavně ti, kteří mají sexuální delikty, to mají hodně strach jít mezi odsouzené, neboť mezi nimi nejsou zrovna populární. Dále bych potrhнул to Vaše slovo přísně, neboť dnešní režim v českých věznicích považují za velmi mírný. Režim je sice organizovaný, ale na vojně by to bylo přísnější. Zaměstnanců je málo, dělají tak, jak stíhají.“

4. Jakým způsobem dávají vězni najevo svoji příslušnost k vězeňské subkultuře?

„Tetování, ti kteří se snaží odlišit od běžného odsouzeného, tak nosí límečky saka nahoru čímž dávají najevo svoji svrchovanost nad ostatními.“

5. Jaké má vězeň možnosti obrany proti působení negativních tlaků tak zvaného „Druhého života“?

„V pracovní době se zapojit do organizovaných aktivit. Mimo pracovní dobu si najít aktivnější zapojení do aktivit: četba, sport, cvičení s vlastním tělem, televize.“

6. Jak se v pozici vězeňského pracovníka nejlépe bránit proti snahám o manipulaci či vyprovokování konfliktů?

„Je to dlouholetá zkušenost v práci s lidmi. Ideální stav je nenechat se zkorumpovat jakoukoli úsluhou od odsouzených. Další zásada je, že odsouzení nesmí vědět, co mají od vás čekat. To znamená přistupovat individuálně k řešení problémů. V civilu se někdy používá výraz „Med a bič“, ale neberte mne v tomto úplně doslova.“

7. Co by se ve vězeňství, mělo změnit, aby se zabránilo či omezilo výskytu negativních jevů, ohrožujících ideál resocializace vězňených?

„Vězni by museli být ubytováni samostatně, což nejde. Všichni by měli být pracovní zařazeni, což nejde. Vzhledem k osobnosti to není možné – různé poruchy osobnosti zejména psychopati a ty nikdo nezmění. Myslím, si že to je jedním z hlavních důvodů co brání omezení těchto vlivů.“

Respondent č. 8.

1. Čím je podle Vás způsobeno, že se ve vězeňském prostředí vyskytují jevy mařící snahu o korekci a případnou resocializaci vězňených osob?

„Povaha osobnosti odsouzených. Jejich nechut', nepřiznání si osobního selhání, neochota se podřít jakýmkoli autoritám a snahám o změnu, ať z naší strany, nebo třeba ze strany příbuzných. Jejich snaha vše ovládnout manipulativním chováním.“

2. Dochází ve výkonu trestu k nápravě odsouzených, nebo spíše k jejich hlubšímu utvrzení se v kriminální subkultuře?

„U menšiny odsouzených může dojít k nápravě. U vícekrát kriminálně napravovaných odsouzených se dále prohlubuje kriminální infikovanost.“

3. Jak rychle si osoba po nástupu do vězeňského prostředí zvykne na přísně organizovaný život a omezení, která výkon trestu obnáší?

„Vícekrát trestání ihned, prvověznění kolem čtyř měsíců. Záleží však na tom, zda byl prvovězněný ve vazbě. Pokud ano, je pro něj nástup do trestu jednodušší.“

4. Jakým způsobem dávají vězni najevo svoji příslušnost k vězeňské subkultuře?

„Tetováním, mluvou, chůzí, způsobem myšlení.“

5. Jaké má vězeň možnosti obrany proti působení negativních tlaků tak zvaného „Druhého života“?

„Vlastním postojem, kdy jeho snahou by mělo být odmítání takových vlivů. Kontakt se zaměstnanci věznice, kdy může následovat zařazení do určitých kategorií, které jsou více chráněny. Rodinné zázemí, kdy mu blízcí poskytnou podporu, kterou potřebuje k vypořádání se s takovými tlaky.“

6. Jak se v pozici vězeňského pracovníka nejlépe bránit proti snahám o manipulaci či vyprovokování konfliktů?

„Dodržováním všech předpisů. Vlastním pozitivním příkladem.“

7. Co by se ve vězeňství, mělo změnit, aby se zabránilo či omezilo výskytu negativních jevů, ohrožujících ideál resocializace vězněných?

„Způsob ubytování z hromadného na více individuální. Ideálně po dvou, maximálně třech osobách. Částečné omezení jejich možností si na cokoli stěžovat a především opakovaně na tu stejnou věc. Příležitost zaměstnávat všechny odsouzené. Odbornější lékařská, především psychiatrická péče, při řešení psychických poruch. Vězni čím dál tím více trpí depresí. Při zjištění závažných skutečností, jako je užití drog, alkoholu násilí vůči okolí, mít možnost prodloužit trest a naopak, v užívání kladného přístupu možnost trest zkrátit, nebo rovnou převést do domácího zařízení (vězení).“

Respondent č. 9.

1. Čím je podle Vás způsobeno, že se ve vězeňském prostředí vyskytují jevy mařící snahu o korekci a případnou resocializaci vězňených osob?

„Nedostatek ubytovacího prostoru, personálu a hlavně prostředků k realizaci určitých speciálních výchovných programů.“

2. Dochází ve výkonu trestu k nápravě odsouzených, nebo spíše k jejich hlubšímu utvrzení se v kriminální subkultuře?

„Tak i tak. Souvisí to s osobností každého, věznice, do které je umístěn a přístupu jednotlivých zaměstnanců a hlavně vlivem, který mají na dotyčnou osobu její spoluvězni. Častěji se ale setkáváme s tou druhou, horší variantou.“

3. Jak rychle si osoba po nástupu do vězeňského prostředí zvykne na přísně organizovaný život a omezení, která výkon trestu obnáší?

„Podle osobnosti, zkušeností s vězněním. Ale obecně nemohu soudit, neboť každý jsme jiný.“

4. Jakým způsobem dávají vězni najevo svojí příslušnost k vězeňské subkultuře?

„Mluvou, tetováním.“

5. Jaké má vězeň možnosti obrany proti působení negativních tlaků tak zvaného „Druhého života“?

„Vždy je možnost volby. Ne všichni vězni se druhého života účastní, ne všichni co se účastní se chtějí účastnit. Ačkoli riskují zhoršení si postavení u spoluvězňů, mohou jít za vychovateli, psychology, sociálními pracovníky, speciálními pedagogy.“

6. Jak se v pozici vězeňského pracovníka nejlépe bránit proti snahám o manipulaci či vyprovokování konfliktů?

„Striktním vyžadováním plnění povinností jak u sebe, tak u kolegů. Direktivním přístupem k vězňům.“

7. Co by se ve vězeňství, mělo změnit, aby se zabránilo či omezilo výskytu negativních jevů, ohrožujících ideál resocializace vězněných?

„Prostředky, prostory, odborníci. To vše navýšit.“

Respondent č. 10.

1. Čím je podle Vás způsobeno, že se ve vězeňském prostředí vyskytují jevy mařící snahu o korekci a případnou resocializaci vězněných osob?

„Velké množství odsouzených na počet specialistů oddělení výkonu trestu. Odsouzení vykonávají trest na oddělení ve velkém počtu. Společný výkon trestu osob s různou závažností trestní činnosti. Málo podporovaný systém následné péče.“

2. Dochází ve výkonu trestu k nápravě odsouzených, nebo spíše k jejich hlubšímu utvrzení se v kriminální subkultuře?

„Nelze jednoznačně konstatovat. Záleží na mnoha okolnostech. Vysoké procento recidivy však naznačuje spíše tomu, že dochází k hlubšímu utvrzení. Souvisí i se situací po propuštění z výkonu trestu – zadluženost, možnosti zaměstnání, sociální zázemí a podobně.“

3. Jak rychle si osoba po nástupu do vězeňského prostředí zvykne na přísně organizovaný život a omezení, která výkon trestu obnáší?

„Souvisí s tím, po kolikáté je ve výkonu trestu. Recidivista je na podmínky uvěznění plně adaptován, přizpůsoben. Snáší prostředí vězení lépe, nežli civilní prostředí. Pokud se jedná o prvně trestaného, může být tato doba až několik měsíců.“

4. Jakým způsobem dávají vězni najevo svoji příslušnost k vězeňské subkultuře?

„Tetování, sleng, celková vizáž, způsob chování, projevy násilí.“

5. Jaké má vězeň možnosti obrany proti působení negativních tlaků tak zvaného „Druhého života“?

„Ano, například pro mladé vězně do 26 let a pro zvláštní typy vězňů existují speciální oddělení, které slouží právě k minimalizaci negativních vlivů. Absolutně se však těmto tlakům však nikdy nikdo nevyhne“

6. Jak se v pozici vězeňského pracovníka nejlépe bránit proti snahám o manipulaci či vyprovokování konfliktů?

„Důležité je si vždy při jednání zachovávat jistý odstup a s tím pracovat vždy na profesionální úrovni. U problémových, rizikových vězňů jednat s odsouzeným ve dvou zaměstnancích.“

7. Co by se ve vězeňství, mělo změnit, aby se zabránilo či omezilo výskytu negativních jevů, ohrožujících ideál resocializace vězněných?

„Vězni by měli vykonávat trest v menších kolektivech. Více odděleně. Oddělit osoby také dle závažnosti spáchaných trestných činů. Více se zaměřit na postpenitenciární péči.“

Respondent č. 11.

1. Čím je podle Vás způsobeno, že se ve vězeňském prostředí vyskytují jevy mařící snahu o korekci a případnou resocializaci vězňů?

„Více faktorů, velké procento psychopatů, nemožnost resocializovat někoho, kdo nikdy nebyl socializovaný.“

2. Dochází ve výkonu trestu k nápravě odsouzených, nebo spíše k jejich hlubšímu utvrzení se v kriminální subkultuře?

„Ano, spíše k propadu do vězeňské subkultury, což můžeme sledovat na stoupajícím procentu recidivy.“

3. Jak rychle si osoba po nástupu do vězeňského prostředí zvykne na přísně organizovaný život a omezení, která výkon trestu obnáší?

„Půl roku u nováčka. Okamžitě u recidivisty.“

4. Jakým způsobem dávají vězni najevo svoji příslušnost k vězeňské subkultuře?

„Chováním, postojem, komunikací s někým mimo vězeňský kolektiv, tetováním.“

5. Jaké má vězeň možnosti obrany proti působení negativních tlaků tak zvaného „Druhého života“?

„Žádné“

6. Jak se v pozici vězeňského pracovníka nejlépe bránit proti snahám o manipulaci či vyprovokování konfliktů?

„Profesionalitou, osobní předpoklady. Nikdy si je nepouštět k tělu a nikdy je nenechávat z dohledu.“

7. Co by se ve vězeňství, mělo změnit, aby se zabránilo či omezilo výskytu negativních jevů, ohrožujících ideál resocializace vězňů?

„Odborníci ve vedení, kteří mají ponětí, co taková práce s odsouzenými obnáší a co je třeba ke změně. Nezasahování politických a veřejných vlivů do činností pracovníku vězeňské služby“.

Respondent č. 12.

1. Čím je podle Vás způsobeno, že se ve vězeňském prostředí vyskytují jevy mařící snahu o korekci a případnou resocializaci vězňů?

„Uvnitř věznice nejsou. To jací vězni jsou, si přinášejí z civilu. Daleko větší problémy jsou se zaměstnancema. (brání se jakékoli změně).“

2. Dochází ve výkonu trestu k nápravě odsouzených, nebo spíše k jejich hlubšímu utvrzení se v kriminální subkultuře?

„Náprava určitě ne, dnes již nepřevychováváme, už snad jenom plníme dohled nad výkonem trestu. Může za to nedostatek financování a s tím spojený nedostatek personálu, především odborného.“

3. Jak rychle si osoba po nástupu do vězeňského prostředí zvykne na přísně organizovaný život a omezení, která výkon trestu obnáší?

„Dle mého názoru si nikdy nezvyknou, a to nejenom vězni ani zaměstnanci.“

4. Jakým způsobem dávají vězni najevo svojí příslušnost k vězeňské subkultuře?

„Tetování, mluva, chování. Mazáctví jsem osobně nezaznamenal, ale kolegové ano.“

5. Jaké má vězeň možnosti obrany proti působení negativních tlaků tak zvaného „Druhého života“?

„Maximální možnosti, vychovatele, psychology a další specialisty. Jenže se jim většinou ani bránit nechce.“

6. Jak se v pozici vězeňského pracovníka nejlépe bránit proti snahám o manipulaci či vyprovokování konfliktů?

„Záleží na každém jedinci, supervize dost pomáhá, ale 2 ze 100 zklamou, případy úplatkářství. Kontrolní činnost by měla být zvýšena, ovšem ne na úkor kvality práce.“

7. Co by se ve vězeňství, mělo změnit, aby se zabránilo či omezilo výskytu negativních jevů, ohrožujících ideál resocializace vězňených?

„Využívat odbornosti zaměstnanců a nedělat z nich univerzálního zaměstnance. Zavést baťovský systém.“

Respondent č. 13.

1. Čím je podle Vás způsobeno, že se ve vězeňském prostředí vyskytují jevy mařící snahu o korekci a případnou resocializaci vězňených osob?

„Není snaha státu (chybí bydlení, zaměstnanci, sociální programy pro propuštěné). Struktura odsouzených (narkomani, romové). Společnost stigmatizuje odsouzené hned, co opustí brány věznice.“

2. Dochází ve výkonu trestu k nápravě odsouzených, nebo spíše k jejich hlubšímu utvrzení se v kriminální subkultuře?

„Vyjimečně dochází k nápravě, ve většině případů dochází k prohlubování kriminálních návyků.“

3. Jak rychle si osoba po nástupu do vězeňského prostředí zvykne na přísně organizovaný život a omezení, která výkon trestu obnáší?

„Recidivista je jako ryba ve vodě. Prvovězněný si zvykne v řádu týdnů, je to ale individuální. Část vězněných nejprve absolvuje vazbu, která je složitější na zvyknutí, jelikož je přísnější a je zde méně možností volného pohybu. Samotný výkon trestu více připomíná spíše vojenskou základní službu.“

4. Jakým způsobem dávají vězni najevo svoji příslušnost k vězeňské subkultuře?

„Mluvou, tetováním, výběrem kamarádů (také bývalí vězni), trestnou činností. Mluva (používání hrubějších výrazů, používání témat – často se baví o plánování trestné činnosti.)“

5. Jaké má vězeň možnosti obrany proti působení negativních tlaků tak zvaného „Druhého života“?

„Pokud není silná osobnost či individualista, tak je jeho obrana skoro žádná. Je dlouhou dobu ve styku s kriminální populací a to na malém, uzavřeném prostoru.“

6. Jak se v pozici vězeňského pracovníka nejlépe bránit proti snahám o manipulaci či vyprovokování konfliktů?

„Musí být člověkem (profíkem), nesmí brát věci osobně, musí být vždy ve střehu, kdy odsouzení různě „zkoumají“, co daný pracovník vydrží. Snažit se vždy o nadhled.“

7. Co by se ve vězeňství, mělo změnit, aby se zabránilo či omezilo výskytu negativních jevů, ohrožujících ideál resocializace vězněných?

„Větší množství možnosti ubytování odsouzených po 1 či 2 osobách. Větší možností více diferencovat skupiny odsouzených od sebe, tím myslím prvovězněné od vícekrát vězněných, kriminálně narušené od nenarušených (to myslím na papíře, ale v praxi hlavně z důvodu plné kapacity to nelze uskutečnit).“

2.5 Výzkumná zjištění

1. Z výzkumu celkem jasně vyplynulo, že v pohledu dotazovaných profesionálů, je výskyt negativních jevů ve vězeňství umožněn převážně díky podceňovanému společenskému zájmu na chodu vězeňských zařízení a vězeňství samotného, které se projevuje v podobě nedostatečného financování sektoru. S tím jsou spojeny veškeré problémy s uspořádáním věznic, především pak kapacita ubytovacích prostor, jenž je důvodem umístění až nevhodného počtu osob na jednu celu, dále pak nedostatek personálu, především odborného, jenž má na působení negativních tlaků značný vliv, v neposlední řadě zastaralost vybavení vězeňských zařízení. Značná část dotazovaných připisuje podíl na této problematice charakteru samotných vězňů. Konkrétně jejich způsobu života, neochoty svůj život a způsob jednání změnit, povaze jejich osobností a výskytu psychických poruch a závislostí s tím spojených. V neposlední řadě pak někteří odborníci poukazují na potřebu zaměření pozornosti na postpenitenciární péči.
2. Odborníci jsou jednohlasně toho názoru, že při umístění osoby do výkonu trestu odnětí svobody, nastává větší pravděpodobnost, že se daná osoba spíše více utvrdí v kriminální subkultuře, nežli je tu šance na její polepšení. Mnoho z těchto odborníků dodává, že samotná osobnost odsouzeného hraje ve výsledném efektu důležitou roli a větší šanci na odolání desocializace dávají prvně vězňům před recidivisty.
3. Na otázku doby, kterou po nástupu do vězení odsouzení potřebují, aby si zvykli na přísně organizovaný život, respondenti odpovídali velmi různorodě. Shodli se však na tom, že důležitou roli zde hraje skutečnost, zda má odsouzený s trestem již zkušenost, nebo se jedná o prvně trestaného. I zde se ve většině shodují na faktu, že prvovězňový potřebuje více času na zorientování se v prostředí, zatímco zkušený recidivista, mnohdy znalí zařízení, spoluvězňů, ba i personálu, se v překvapivě malém časovém intervalu od nástupu dokáže zařadit mezi zbylou vězeňskou populaci.

4. Odborníci zastávají názor, že pokud vězni dávají najevo svojí příslušnost mezi vězeňskou subkulturou, tak nejčastějšími znaky jsou tetování, sleng, způsob chování. Mezi názory se také často zmiňují zevnějšek odsouzených, jehož cílem je jasně dát najevo odlišnost od ostatních skupin (vězeňští příslušníci, nekriminální veřejnost, jiné skupiny či jednotlivci z řad spoluvězňů). Mnozí odborníci poukazovali i na nevlídné, ba až nepřátelské jednání s příslušníky vězeňského personálu, od kterého se chtějí odlišit. Mezi menšinové poznatky, ne však méně důležité, je třeba zmínit i výběr kamarádů ve vězeňském kolektivu a snahu donutit zaměstnance věznic k chybě.
5. Možností obrany vlivům „Druhého života“ je dle respondentů hned několik. Mnozí dotazovaní zmiňovali důležitost osobnostního charakteru, vlastností a předpokladů každého jedince, stejně jako jeho postoje ke zmíněné problematice. Spolupráce s vězeňskými pracovníky je také často zmiňována, ač někteří respondenti poukazují její neoblíbenost mezi vězeňským kolektivem. Kontakt s rodinou či vědomí rodinného zázemí je také jedním pomáhajících faktorů. Je zde zmíněno i kvalitní trávení volného času a studium. Vyskytují se zde však i názory, že se těmto vlivům vězněný nemá možnost bránit, nebo jen s minimální účinností. Nejedna respondent poukazuje i na možnost, že dotyčný dobrovolně nechává tyto vlivy na sebe působit.
6. Snahám o vyprovokování konfliktů se vězeňský personál nejúčinněji brání svým profesionálním jednáním, pedagogickým až direktivním přístupem k dotyčnému vězni. Respondenti doporučují předvídavost chování vězňů, naopak vězni by od nich samotných kroky dopředu předvídat neměli. Z odpovědí je jasné, že si před vězni musí dotyčný pracovník zachovat respekt, a nepodlehnu snahám o manipulaci a uplácení. Klíčem k ovládnutí situace je také snaha o pochopení pocitů vězněných, což pomůže k porozumění jejich chování a odhadnutí budoucí reakce.

7. Dle Dotazovaných odborníků by nejvíce zamezilo výskyt negativních jevů ve vězeňském systému rozřazení vězňů na menší kolektivy, především jejich samostatnějším ubytováním na celu či vězeňský blok a větší diferenciaci samotných vězňů. Mnozí vidí část řešení v příležitosti zaměstnávání odsouzených. Mnohokrát bylo zmíněno navýšení financování vězeňského sektoru a do čela jeho vedení upřednostnit odborníky. V neposlední řadě pak navýšit pravomoci vězeňských pracovníků.

2.6 Celkové shrnutí výzkumu

Výzkum nám ukázal, jaké postoje k problematice negativních jevů ve věznicích, zaujímají jednotliví pracovníci ve vězeňských službách. Zmínění odborníci se vyjímají názoru, že vězeňské prostředí má spíše desocializační, než socializační charakter, ve větší míře neshodli. Projevili tak odlišnou názorovost na danou problematiku, což bylo v plánu autora a výzkum tak přinesl mnoho poznatků z jejich praxe, což nám může pomoci lépe pochopit prostředí věznic, jejich obyvatelstva a zaměstnanců.

Z výzkumných zjištění lze usuzovat, že problematika negativních jevů je na prvním místě spatřována v organizačních podmínkách vězeňství, konkrétně v legislativě, nedostatečném materiálním zabezpečení sektoru, nedostatku kvalifikované odborné pracovní síly, přetěžování zaměstnanců. Faktor charakteru samotných vězňů je vnímán až jako druhotný problém, jelikož jejich návyky z domova lze pouze těžko převychovat, nehledě na to, že jak již bylo zmíněno, nedostává se prostředků a lidí na potřebnou práci s nimi.

Samotní pracovníci ve vězeňských službách se cítí legislativou a přísnými pravidly věznic a práce s vězni omezeni, což se může projevit na jejich pracovní efektivnosti. Systémovou změnu by vřele uvítali.

Věznění jsou dle názoru mnoha příliš systémem hýčkáni, nemožnost je ve věznicích zaměstnat, konkrétně zaměstnávat všechny, má za následek příliš volného času, který se mnohdy snaží zaplnit právě činností spojenou s působení negativních jevů. Pracovníci, předně uniformovaný personál, jsou ve vězeňské subkultuře vnímáni jako životní nepřítel. Spolupráce s personálem a odborníky, kteří jsou paradoxně ve věznicích od toho, aby pomohly, či odmítavost účasti na vězeňských „kratochvích“, může ve výsledném efektu na vězně přivolat nelibost jeho spoluvězňů, což může překazit bezkonfliktní pobyt dotyčného v zařízení. Vlivu působení vězeňského prostředí na vězněnou osobu se však neubrání nikdo a to ani z řad zaměstnanců. Někteří odborníci zmiňují,

že mnozí vězni se působení negativních vlivů nebrání, lze tedy předpokládat, že je i sami dobrovolně vyvolávají.

Problematické situace se zaměstnanci snaží řešit na vysoké profesionální úrovni. Jejich teoretická příprava je jistě dostatečná, vzhledem k tomu, že odpovědi byly stručné, jasné a vyjádřili vše o jejich přístupu k dané problematice.

Závěr

Problematika negativních jevů působících ve vězeňském prostředí je závažný problém, který nemůže být brán na lehkou váhu. S lidmi, kteří jimi byli ovlivněni a zažili tak jejich působení se můžeme denně setkat na ulici, v obchodě, na vlakové zastávce, v autobuse atd. Tito lidé stejně jako ostatní tvoří naši společnost a je na nás, jaké budeme chovat postoje k tak specifické skupině, jako jsou vězni.

Tato bakalářská práce věnuje problematice negativních jevů ve věznicích a možné prevenci jejich vzniku a mapuje názory odborníků, kteří mají o děních ve vězeňství praktický přehled. V teoretické části se autor za pomoci odborné literatury snaží popsat samotné negativní jevy. V části praktické nalezneme expertní interwiev se zaměstnanci věznic.

Teoretická část práce se věnuje nejprve trestu, jeho smyslu a historii, poté se zabývá členěním věznic a jejího personálu tak, jak jsou dle zákona u nás tyto složky zřízeny. Kapitoly se dále věnují pozitivním, dále pak jednotlivým negativním jevům ve věznicích, jako jsou prizonizace a její části institucionalizace a ideologizace. Dále pak druhý život a jeho nejčastější formy. Následující kapitoly popisují formy agrese, s nimiž se můžeme v penitenciárním prostředí setkat. Argot, forma vězeňské mluvy je zde také uvedena. Poslední části teoretické části se věnují problematice drog, která je ve věznicích brána velmi vážně, sebepoškozování, jehož součástí je i držení hladovek a v poslední řadě problematice náhradního sexuálního uspokojování.

Empirická část je tvořena expertním výzkumem, jenž se zabývá názory vězeňských pracovníků na téma negativních jevů ve věznicích. Výzkumným vzorkem byli zaměstnanci věznic jak v pracovním, tak i ve služebním poměru. Kvalitativní výzkum, který autor vedl formou expertního rozhovoru, byl v práci zaznamenán a poté zhodnocen.

V tomto výzkumu, šlo o zjištění postojů a názorů odborníků mající praktické zkušenosti s danou problematikou, přičemž autora zajímal nejen jejich postoj k již zmíněné problematice, ale i jejich navrhované řešení prevence k jejímu vzniku.

Díky tomuto výzkumu se můžeme podívat na negativní jevy ve věznicích očima jejich personálu a dozvědět se zajímavé skutečnosti a názory lidí, kteří mají praktické zkušenosti se současným děním v českých věznicích.

Výzkumná zjištění, závěrečně formulována v celkovém shrnutí výzkumu, odhalují, jak obtížné je pro pracovníky věznic odhalit, či ovlivnit působení negativních jevů na vězně, což někteří z nich považují dokonce za zcela nemožné. Je zde uvedeno, jakým způsobem na vězně může ve vězení působit okolí a oni na něj, jaké mají vězni možnosti obrany proti působení negativních tlaků, jak se zaměstnanci brání snaze vězňů o konflikt a v poslední řadě co by se mělo dle dotazovaných expertů změnit, aby systém lépe fungoval.

Seznam použité literatury

- BECCARIA, C., *O zločinech a trestech*. Překlad: Josef Sládeček. V Praze: Bursík a Kohout, 1893. 125 s.
- ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. 1. vydání. Praha: Policejní akademie 2002. 148 s. ISBN 80-7251-104-1.
- ČERNÍKOVÁ, V., a kolektiv. *Sociální ochrana terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 244 s. ISBN 978-80-7380-138-0.
- FOUCAULT, M., 2000. *Dohlížet a trestat. Kniha o zrodu vězení*. Překlad: Čestmír Pelikán. Praha: Dauphin. 2000. ISBN 80-86019-96-9.
- HÁLA, J., SOUDKOVÁ, P., 2002. *Jak mluví čeští vězni*. 1. vyd. Praha: VS Pankrác, 2002. 58 s., příloha časopisu České vězeňství č. 4/2002. ISBN 80-238-9463-3.
- HRČKA, M., 2001. *Sociální deviace*. Praha: Sociologické nakladatelství, 302 s. ISBN 80-85850-68-0.
- MIOVSKÝ, M., a kolektiv. ed. 2003. *Vězeňství a nelegální drogy*. Úřad vlády ČR, 2003. 1.vyd. ISBN 80-86734-03-X.
- SOCHŮREK, J., 2007a. *Kapitoly z penologie III. díl*. Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-205-0.
- SOCHŮREK, J., 2007b. *Úvod do penologie*. 1. Vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-287-6.
- SOCHŮREK, J., 2001. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie*. II. díl. Technická univerzita v Liberci. ISBN 80-7073-495-1.
- SOCHŮREK, J., 2009. *Úvod do sociální patologie*. 1. vydání. Liberec: Technická univerzita. ISBN 978-80-7372-448-1.
- ŠTĚRBA, V., 2007. *Penologie*. Armex Publishing s. r. o., 152 s. ISBN 978-80-86795-48-5.
- ZIMBARDO, P., 2005. *Moc a zlo: sociálně psychologický pohled na svět*. Břeclá: Moraviapress. ISBN 80-86181-80-4.
- Zákony pro lidi.cz [online]. [2010-2016]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/>

Seznam příloh

Příloha č. 1.: Výzkumné otázky

Příloha č. 1. Výzkumné otázky

Jednotlivé výzkumné otázky

1. Čím je podle Vás způsobeno, že se ve vězeňském prostředí vyskytují jevy mařící snahu o korekci a případnou resocializaci vězňených osob?
2. Dochází ve výkonu trestu k nápravě odsouzených, nebo spíše k jejich hlubšímu utvrzení se v kriminální subkultuře?
3. Jak rychle si osoba po nástupu do vězeňského prostředí zvykne na přísně organizovaný život a omezení, která výkon trestu obnáší?
4. Jakým způsobem dávají vězni najevo svojí příslušnost k vězeňské subkultuře?
5. Jaké má vězeň možnosti obrany proti působení negativních tlaků tak zvaného „Druhého života“?
6. Jak se v pozici vězeňského pracovníka nejlépe bránit proti snahám o manipulaci či vyprovokování konfliktů?
7. Co by se ve vězeňství, mělo změnit, aby se zabránilo či omezilo výskytu negativních jevů, ohrožujících ideál resocializace vězňených?